

Redogörelse

1978/79:9

Fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för år 1978

1979-01-25

Till Riksdagen

Jämlikt föreskrift i 37 § lagen för Sveriges Riksbank får fullmäktige avge härvid fogade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1978.

En redogörelse för det internationella finansiella samarbetet under året återfinns i bilaga 1.

Redogörelse för utvecklingen under år 1978 av Riksbankens jubileumsfond och Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne återfinns i bilagorna 2 respektive 3.

Valutastyrelsens årsberättelse till fullmäktige återges i bilaga 4.

Stockholm den 25 januari 1979

TORSTEN BENGTON

ALLAN HERNELIUS

CARL-HENRIK NORD-
LANDER

ERIK WÄRNBERG

BIRGER NILSSON

GUNNAR E. STRÄNG

KARL ERIK ERIKS-
SON

/ Thomas af Jochnick

Innehåll

Kredit- och valutapolitiken		5
Den internationella ekonomiska utvecklingen		5
Den inhemska ekonomiska bakgrunden		6
Politikens mål och resultat		9
Bankerna		11
Kapitalmarknaden		16
Utlandsupplåning och valutareserv		18
Kreditströmmar och likviditet		20
Valutamarknaden		24
Kredit- och valutapolitiska åtgärder		29
Riksbankens bokslut		33
Riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder		40
Internationellt finansiellt samarbete	Bilaga 1	47
Riksbankens Jubileumsfond	Bilaga 2	54
Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne	Bilaga 3	56
Valutastyrelsens berättelse	Bilaga 4	57

Kredit- och valutapolitiken

Den internationella ekonomiska utvecklingen

Den internationella ekonomins tillväxt förblev tämligen långsam under 1978. För andra året i rad uppgick OECD-ländernas produktionstillväxt till 3 1/2 %. Den 1975 inledda expansionen i den amerikanska ekonomin fortgick under 1978 även om tillväxttakten bromsades upp från 5 % 1977 till knappt 4 % 1978. Stigande inflationstakt och en försvagning av dollarn föranledde också en viss skärpning av den ekonomiska politiken i Förenta staterna mot slutet av året. Samtidigt inträdde en viss förbättring i de västeuropeiska ekonomierna. Tillväxten nådde här upp till 2 1/2 % 1978. Till detta bidrog de stimulansåtgärder som vidtogs i Västtyskland under senare delen av 1978. Sådana åtgärder vidtogs också i Japan, som i likhet med Västtyskland uppvisade stora överskott i sin bytesbalans.

I likhet med 1977 utgjorde den privata konsumtionen den främsta tillväxtskapande faktorn under 1978. Investeringsafterfrågan ökade väsentligt under året i Förenta staterna och Japan medan investeringarna i övriga länder endast uppvisade en svag återhämtning.

Den svaga konjunkturutvecklingen innebar att det inte skedde någon förbättring i arbetsmarknadsläget totalt sett inom OECD-området. En låg produktivitetstegring medförde visserligen en viss ökning i antalet sysselsatta, men arbetslösheten låg ändå kvar på samma höga nivå under 1978 som under 1977, i genomsnitt drygt 5 %. I Förenta staterna fortsatte dock arbetslösheten att sjunka även under 1978.

Inflationstakten inom OECD-området, mätt med prisutvecklingen för den privata konsumtionen, bromsades upp något 1978. Priserna steg då med knappt 7 % från föregående år medan motsvarande ökning 1977 var 8 %. I Västeuropa skedde en väsentlig dämpning av prisstegringstakten, även om betydande skillnader mellan länderna kvarstod, medan utvecklingen varden motsatta i Förenta staterna där den närmade sig 10 % under senare delen av 1978.

Till följd av den fortsatt låga ekonomiska tillväxttakten ökade världshandeln 1978 med cirka 5 %, endast obetydligt mer än 1977.

Under 1978 skedde en betydande omfördelning av under- och överskott i bytesbalanserna mellan olika länder-grupper. OECD-områdets sammanlagda bytesbalans förbättrades från 1977 års stora underskott på \$ 28 miljarder till nästan ett jämviktsläge medan OPEC-ländernas överskott minskade med \$ 20 miljarder till \$ 11 miljarder. Samtidigt försämrades de icke oljeproducerande utvecklingsländernas bytesbalanser med ytterligare \$ 10 miljarder till ett totalt underskott på \$ 34 miljarder. Till förbättringen av bytesbalanssituationen för OECD-länderna bidrog i hög grad en gynnsam utveckling av dessa länders bytesförhållande. Flertalet länder i Västeuropa förstärkte sina bytesbalanser. Storbritannien, Frankrike och Italien, vilkas politik i främsta rummet varit inriktad på en förstärkning av den externa balansen, hade

framgång i detta avseende. Detsamma gäller många mindre industriländer. Japan fördubblade i det närmaste sitt överskott i bytesbalansen från 1977 till cirka \$ 20 miljarder. Förenta staternas stora underskott på \$ 15 miljarder 1977 steg däremot ytterligare till \$ 18 miljarder 1978.

Likviditetseffekten av det amerikanska bytesbalansunderskottet var den huvudsakliga anledningen till att läget på de internationella kreditmarknaderna liksom 1977 karaktäriserades av ett stort kapitalutbud. Den totala nyutlåningen på de internationella kreditmarknaderna beräknas 1978 ha uppgått till cirka \$ 85 miljarder mot 66 miljarder 1977. De syndikerade banklånen beräknas ha ökat med drygt \$ 20 miljarder till \$ 55 miljarder medan obligationsemissionerna låg kvar på i stort sett oförändrad nivå. Den höga likviditeten hos affärsbankerna hade till följd en ökad konkurrens om låntagarna, vilket bl. a. resulterade i lägre marginaler mellan utlåningsräntor och inlåningsräntor och i längre löptider än under närmast föregående år. Ett antal låntagare, däribland svenska staten, drog fördel av denna situation och omförhandlade tidigare erhållna bankkrediter för att uppnå bättre lånevillkor.

Av den beräknade emissionsvolymen på obligationsmarknaden på \$ 30 miljarder svarade eurobondmarknaden respektive utländska emissioner på de nationella kapitalmarknaderna liksom föregående år för cirka hälften vardera. Andelen obligationer uttryckta i US-dollar sjönk kraftigt under året medan obligationer i DM och yen ökade.

Den inhemska ekonomiska bakgrunden

Den inhemska överbrygningspolitiken åren 1974-1976 i förening med det höga kostnadsläget gjorde den svenska ekonomin sårbar för en utdragen internationell konjunkturavmattning. När den begynnande återhämtningen av den internationella konjunkturen försvagades påtagligt redan mot slutet av 1976 fick detta också omedelbara återverkningar på utvecklingen i Sverige. Sjunkande efterfrågan och överfyllda lager ledde till en nedgång i den totala produktionen 1977. Läget vid ingången av 1978 karaktäriserades därför av betydande outnyttjade produktionsresurser, låg lönsamhet och avtagande investeringsaktivitet inom näringslivet. Utsikterna för året pekade mot en fortsatt måttlig internationell tillväxttakt som knappast kunde ge någon större draghjälp åt den inhemska konjunkturen. Produktionen inom landet bedömdes mot denna bakgrund komma att ligga kvar på ungefär oförändrad nivå jämfört med året före. Tidslokaliseringen och omfattningen av effekterna av de under 1977 genomförda devalveringarna av den svenska kronan utgjorde en osäkerhetsfaktor. Den fortgående ökningen av bytesbalansunderskottet kunde visserligen väntas upphöra men det var knappast möjligt att vid uppläggningspolitiken utgå från att en kraftig förbättring av bytesbalansen snabbt skulle komma till stånd.

Det allmänt svaga efterfrågeläget och inte minst den mycket låga

investeringsaktiviteten motiverade i och för sig ett lätt inhemskt kreditmarknadsläge även om det stod klart att tillgången på kredit knappast var någon avgörande orsak till den låga investeringsverksamheten. Betalningsbalansläget inskränkte emellertid handlingsfriheten för kreditpolitiken. En hög likviditet och en lätt kreditmarknad kunde få oacceptabla effekter på kapitalströmmarna mellan Sverige och utlandet.

Tabell 1 Bytesbalansen 1977 och 1978

Mkr

	1977	1978
Handelsbalans ¹	- 4 931	6 100
Export ¹	84 913	97 700
Import ¹	89 844	91 600
Tjänster	- 3 594	- 4 600
Sjöfart	2 763	3 350
Resevaluta	- 3 579	- 3 950
Avkastning på kapital	- 2 081	- 3 100
Övriga tjänster	- 3 997	- 4 200
Korrigeringspost ²	3 300	3 300
Transfereringar	- 3 942	- 4 200 ³
Bytesbalans	-12 467	- 2 700
Procentuell förändring från föregående år		
Varuexport: volym	1/2	9
pris	6 1/2	6
Varuimport: volym	- 5	- 6
pris	11	8

¹ Inkl. korrigerig av handelsstatistiken.

² Tidigare korrigeringspost för bortfall av tjänsteexport på 800 mkr. har justerats till 3 300 mkr. på basis av resultaten av den enkät som statistiska centralbyrån gjort på uppdrag av betalningsbalansdelegationen avseende år 1977. Tills vidare användes samma värde på korrigeringsposten även för 1978.

³ Exklusive av statsmakterna efterskänkta u-landskrediter enligt beslut i juni. Med dessa inräknade uppgick transfereringarna till -5 300 mkr.

Handelsbalansen utvecklade sig gynnsammare än väntat under året och den externa balansen utgjorde åtminstone för tillfället inte samma restriktion som tidigare på utformningen av kreditpolitiken (tabell 1). Exportens positiva utveckling har sin förklaring dels i devalveringseffekten på de svenska exportvarornas priser dels i utförsäljning av den extra lagerhållningen som hade kommit till stånd under åren 1976 och 1977. De måttfulla lönestegringarna under 1978 har därjämte haft en stor betydelse för det svenska konkurrensläget.

Handelsbalansens utveckling är även resultatet av den starka nedgången i importen, föranledd dels av den svaga inhemska efterfrågan, dels av den på grund av devalveringen starka importprisstegringen. Det har för berörd

svensk industri inneburit konkurrensfördelar på hemmamarknaden.

Importprisstegringen, som accelererade under 1977, dämpades successivt under 1978, medan exportpriserna steg i tämligen jämn takt. Detta innebar en tendens till förbättrat bytesförhållande under loppet av 1978 samtidigt som det för året som helhet skedde en försämring jämfört med föregående år. Totalt sett medförde volym- och prisutvecklingen i utrikeshandeln en omsvängning i handelsbalansen från ett underskott på 5 miljarder kronor 1977 till ett överskott överstigande 6 miljarder kronor 1978. Stora och växande underskott i tjänste- och transfereringsbalansen innebar att bytesbalansens förbättring blev mindre. Det registrerade underskottet reducerades från 12 1/2 miljarder kronor 1977 till närmare 3 miljarder kronor 1978.

Den inhemska efterfrågan blev så svag som kunde förutses med undantag för de statliga investeringarna och bostadsinvesteringarna som ökade förhållandevis kraftigt i omfattning. Totalt sett sjönk dock de fasta investeringarna med närmare 3 % från 1977 till 1978. Därmed fortsatte nedgången i dessa investeringar liksom även i lagerinvesteringarna. Kraftigast har den varit för industrins investeringar som sedan 1976 minskat med ungefär en tredjedel. Även den privata konsumtionen sjönk – för andra året i rad med cirka 1 % – medan den offentliga konsumtionen fortsatte att stiga med cirka 3 %. Sammanlagt innebar detta en nedgång i den inhemska efterfrågan med närmare ett par procent från 1977 till 1978.

Den sjunkande inhemska efterfrågans effekter uppvägdes emellertid mer än väl av omsvängningen i utrikeshandeln som motsvarade drygt 4 % av bruttonationalprodukten. Nedgången i bruttonationalprodukten kunde sålunda brytas och förbytas i en ökning med 2 1/2 % 1978. Efterfrågeläget förbättrades härigenom efterhand för industrin och kapacitetsutnyttjandet började stiga något från sin mycket låga nivå. Industriproduktionen, som sjunkit tre år i följd, vände åter uppåt i mitten av 1978 och blev för året som helhet något högre än under 1977. Den uppgång i den totala produktionen som ägde rum var dock inte tillräckligt stark för att förhindra en fortsatt försvagning av arbetsmarknadsläget.

Den lugnare kostnadsutvecklingen och inverkan av ändrade indirekta skatter och subventioner återspeglades i en markerad dämpning i konsumentprisstegringarna. Från att under 1977 ha uppgått till 13 %, stannade stegringstakten i konsumentpriserna vid 7,5 % under 1978.

En ytterligare utgångspunkt för uppläggnings av kreditpolitiken utöver efterfrågeläge och balansen i betalningarna gentemot utlandet var de statliga budgetunderskotten. Dessa kunde beräknas stiga i accelererande takt under 1978 och någon mer påtaglig reduktion av dem framstod inte som särskilt sannolik för åren närmast framöver. Detta ställde krav på en anpassning av kreditmarknaden så att de kassatillskott i och utanför banksystemet som tillskapas genom budgetunderskotten inte vid en ökning av den inhemska efterfrågan och fullt kapacitetsutnyttjande leder till ett alltför svårbemästrat kreditmarknadsläge.

Tabell 2 *Finansiellt sparande 1977 och 1978*
Miljarder kr.

	1977	1978
Staten	- 12	- 24
Socialförsäkringssektorn	15	15
Kommuner	- 3	3
Bostäder	- 7	- 11
Näringsliv	-24	- 6
Hushåll	18	20
Summa (= bytesbalansens saldo)	- 13	- 3

De förändringar i den reala utvecklingen som ägde rum 1977 och 1978 avspeglas väl i den finansiella utvecklingen för olika sektorer (tabell 2). Nedgången i utlandets inkomstöverskott gentemot Sverige (= bytesbalansens saldo) och ökningen av det statliga utgiftsöverskottet (exkl. statens utlåning) motsvarades till övervägande delen av en kraftig minskning av näringslivets utgiftsöverskott men också av en förbättring av kommunernas finansiella ställning. Näringslivets sjunkande utgiftsöverskott var framförallt resultatet av en allt snabbare lageravveckling men också av den lägre investeringsaktiviteten och en kanske något gynnsammare vinstutveckling. De växande bostadsinvesteringarna medförde samtidigt ett ökat finansiellt underskott och därmed ökad upplåning för bostadssektorn medan den sparade delen av hushållens disponibla inkomster synes ha ökat relativt obetydligt.

Politikens mål och resultat

Ett mål för kreditpolitiken som stod i förgrunden under 1978 var att så långt som möjligt begränsa de likviditetseffekter som statens växande budgetunderskott förväntades medföra. Under perioden 1975–1977 hade likviditeten i den svenska ekonomin successivt dragits ned genom en stram politik inriktad på att förstärka betalningsbalansen, och en låg likviditetsnivå uppnåddes under det sistnämnda året. När det externa balansläget började förbättras under 1978 kunde även ett återställande av den allmänna likviditeten till en något högre nivå accepteras. För industrins del framstod en likviditetsförbättring som angelägen, även om det var klart att en vändning i investeringsutvecklingen från en nedgång under senare år till ett uppsving i högre grad sammanhängde med efterfrågeutvecklingen och lönsamhetsutsikterna än med finansieringsläget. Avgörande för riksbankens bedömning av hur likviditetsutvecklingen borde påverka kreditpolitiken var emellertid att statsbudgetens likviditetseffekter inte kunde förväntas begränsa sig till 1978 utan måste bedömas bli omfattande även därefter.

Med hänsyn härtill framstod det för det första som angeläget att undvika att den primära likviditetsökning som skapades genom statens transaktioner

skulle förstärkas genom en kraftig expansion av bankernas utlåning till allmänheten. Riksbanken strävade därför att begränsa bankernas kreditgivning till allmänheten till ungefärsamma belopp som under 1977. Inom denna ram bedömdes näringslivets finansieringsbehov väl kunna tillgodoses.

Ett andra mål var att söka åstadkomma en vidgning av kapitalmarknaden. En sådan vidgning skulle i första hand ha till uppgift att bereda väg för en ökad statsupplåning utanför banksystemet. Behovet att placera statspapper på den svenska kapitalmarknaden fick emellertid avvägas mot andra sektorsanspråk på denna marknad. Det ökade bostadsbyggandet medförde ett större behov av långfristiga bostadskrediter. Liksom under tidigare år var det också klart att industrin skulle beredas erforderligt utrymme på kapitalmarknaden och att målet att föra en ur allmänna kreditpolitiska synpunkter önskvärd statsskuldpolitik inte fick innebära att denna låntagarkategori trängdes undan.

Under de föregående åren hade kreditpolitiken i hög grad varit inriktad på att hålla likviditetsläget och den inhemska tillgången på kredit så strama att företag och kommuner i tillräcklig grad bidrog till att finansiera underskottet i bytesbalansen genom lång- och kortfristig upplåning i utlandet. Vid uppläggningsen av kreditpolitiken för 1978 var det därför givet att dess effekter på kapitalrörelserna måste följas mycket uppmärksam.

När utvecklingen över året nu kan överblickas står det klart att den väntade kraftiga likviditetsökningen tagit fart. Särskilt företagets och kommunernas likviditet har stigit kraftigt. Företagets likviditetsläge ligger nu lika högt som vid tidigare toppnivåer under 1970-talet. Om man ser på den totala penningmängden i relation till bruttonationalprodukten har den åter börjat stiga och passerat sin långsiktiga genomsnittsnivå.

Tillgången på kredit har varit god i förhållande till behoven – kreditmarknadsläget under 1978 har varit lätt. Bostadsfinansieringen skedde utan nämnvärda störningar. Genom överenskommelser och rekommendationer säkrades bankernas och kapitalmarknadsinstitutens bidrag till den kortfristiga och långfristiga finansieringen. Industrins kreditbehov tillgodosågs i hög grad på den svenska kreditmarknaden. Utrymme skapades sålunda på kapitalmarknaden för såväl direkt upplåning som för upplåning via företagsinstituten. Bankernas kreditgivning till företagen synes ha minskat, men förklaringen är att företagets efterfrågan på kredit varit lägre.

Återhämtningen av företagssparandet, i kombination med en fortsatt minskning av de fasta investeringarna och en betydande lagerneddragning ledde nämligen till att företagets kreditefterfrågan kom att försvagas märkbart under året. Denna försvagning kom till uttryck inte bara på den svenska kreditmarknaden utan även i upplåningen utomlands. Den svaga kreditefterfrågan från företagets sida medförde samtidigt att andra låntagargruppernas kreditbehov kunde tillgodoses i större utsträckning. Bankernas utlåning till hushållssektorn ökade sålunda kraftigt under senare delen av året.

Kapitalmarknadsinstitutens sammanlagda placeringskapacitet växte under 1978. Medan allmänna pensionsfonden nu har kommit i ett skede i vilket den årliga placeringskapaciteten ej längre växer förekom ett betydande, dock delvis tillfälligt, kapacitetstillskott hos försäkringsbolagen och deras placeringar i stats- och bostadsobligationer ökade. Dessutom ökade statens upplåning hos hushållen i form av traditionella instrument som premie- och sparobligationer. De under året ökade marginalerna mellan långa och korta räntor ledde också till att bankernas likviditet i ökad omfattning kunde bindas genom placering i långfristiga statsobligationer. Däremot fanns inga klara tecken på något ökat intresse hos företag och hushåll för placeringar i icke-skattemässigt gynnade obligationer. Någon påtaglig vidgning av kapitalmarknaden vad avser icke-institutionella placerare har sålunda inte skett.

Den lätta kreditmarknad som utbildades under 1978 tog sig också uttryck i en sänkning av de korta räntorna. Under första halvåret sänktes riksbankens diskonto och bankräntorna vid tre tillfällen med sammanlagt en och en halv procentenhet. Räntenivån för dagslån, skattkamarväxlar och även bankernas specialinlåning föll ännu starkare än diskontot. Däremot hölls de långa räntorna uppe i syfte att stimulera placeringar på kapitalmarknaden.

Att denna politik på kreditmarknaden kunde genomföras får ses mot bakgrund av betalningsbalansens utveckling under 1978. Den starka förbättringen av bytesbalansen medförde att de restriktioner som omsorgen om den externa balansen kan lägga på kreditpolitiken för tillfället kom att träda i bakgrunden.

Effekterna på kapitalrörelserna gick i den riktning som kunde väntas. Företagens lång- och medelfristiga upplåning sjönk påtagligt, och över året som helhet kan ett kortfristigt kapitalutflöde ha förekommit. Dessa förändringar i kapitalbalansen komparerades emellertid av omkastningen i handelsbalansen och den svenska kronan utsattes under året inte för några nämnvärda påfrestningar utan låg hela tiden nära det indexvärde som vid devalveringen 1977 hade fastställts som riktmärke. Stabiliteten kunde åstadkommas utan att omfattande interventioner i valutamarknaden erfordrades.

Bankerna

Under hösten 1977 återgick riksbanken till att styra samtliga bankgruppers utlåning medelst likviditetskrav. Dessförinnan hade affärsbankernas utlåning reglerats under början av året genom utlåningstak och senare genom en rekommendation.

Under 1978 fullföljdes denna politik. Styrningen genom likviditetskrav innebar att några formella föreskrifter beträffande bankernas utlåningsutveckling inte utfärdades. Riksbanken deklarerade ett allmänt mål för hela banksystemet, nämligen att den totala utlåningen för andra ändamål än bostadsbyggande – dock exkl. krediter som refinansierats utomlands – inte

skulle överstiga nivån under föregående år.

Som tidigare nämnts hade det redan under 1977 blivit uppenbart att expansionen i statens budgetunderskott skulle leda till en betydande likviditetsuppyggnad såväl hos allmänheten som i bankerna. Detta innebar att likviditetskraven för bankerna skulle behöva uppjusteras i takt med denna utveckling om en sekundär likviditetsökning genom accelererande bankutlåning skulle kunna förebyggas.

Tabell 3. Bankernas likvida tillgångar
Förändringar, mkr

	1977	1978
<i>Påverkande faktorer</i>		
Valutareserven, exkl. statens och riksbankens nettoupplåning i utlandet, transaktionsvärden	- 4 382	1 458
Statens utgiftsoverskott	17 570	33 167
Statens upplåning utanför bankerna (ökning = -)	- 9 247	-11 148
Allmänhetens innehav av sedlar och mynt (ökning = -)	- 2 254	- 3 154
Riksbanken, diverse	- 815	- 2 044
Bankernas förvärv av hypoteksobligationer	4 695	6 450
Summa	5 567	24 729
<i>Bankernas likvida tillgångar</i>		
Affärsbanker	2 940	19 394
Sparbanker	2 046	4 381
Föreningsbanker	581	954
Summa	5 567	24 729

Tabell 3 visar att statsbudgetens utveckling svarade för de största förändringarna i bankernas likvida tillgångar. I tabellen anges även utvecklingen av affärsbankernas, sparbankernas och föreningsbankernas likvida tillgångar. Affärsbankerna fick som synes det avgjort största likviditetstillskottet.

Vid fyra tillfällen under året vidtogs höjningar av likviditetskraven för olika grupper av banker. Från bankernas sida förelåg inte några större svårigheter att iaktta riksbankens riktlinje beträffande utlåningsutrymmet under året, inte minst p. g. a. företagets relativt svaga kreditefterfrågan. Vid samtliga tillfällen då likviditetskraven justerades framhöll riksbanken att dessa inte avsågs innebära någon åtstramning av bankernas utlåning jämfört med tidigare angiven riktlinje.

Den 26 januari höjdes likviditetskraven för affärsbankerna med verkan

fr. o. m. februari. Höjningen var störst för de största affärsbankerna. Den 20 april höjdes kraven såväl för affärsbankerna som för sparbankerna och föreningsbankerna, att gälla fr. o. m. maj. Den tredje höjningen vidtogs den 22 juni, med verkan fr. o. m. juli. Höjningen gällde denna gång endast affärsbankerna. Slutligen höjdes kraven för affärsbankerna den 14 september, med verkan fr. o. m. oktober. Denna gång höjdes även kraven för sparbankerna och föreningsbankerna. Sammanlagt under året höjdes kraven med 13 procentenheter för de två största privata affärsbankerna, till 36 procent. För PKbanken hade vid ingången av året gällt högre krav än för övriga affärsbanker. Under året anpassades kraven på denna bank till vad som gällde för de två andra storbankerna, och som en följd härav begränsades höjningen över året till sammanlagt 6 procentenheter. För provinsbankerna blev höjningen över året 9 procentenheter till 28 procent. Kraven för Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank, som fungerar som centralinstitutioner för sina respektive bankgrupper, ändrades ej. Likviditetskravhöjningen för sparbankerna och föreningsbankerna skedde som nämnts endast i två omgångar och den sammanlagda höjningen uppgick till endast 3 procentenheter, till 26 procent för större sparbanker och föreningsbankerna och 25 procent för mindre sparbanker.

Den här beskrivna differentieringen var betingad av olikheterna i likviditetsutvecklingen inom de olika bankgrupperna samtidigt som den syftade till att ge riksbanken erforderlig kontroll över banksystemet i sin helhet. Trots de kraftiga höjningarna av kraven låg dessa vid utgången av året alltså under de högsta värden som förekommit tidigare under sjuttioalet.

I januari träffades överenskommelse mellan myndigheterna och företrädare för bankerna beträffande bankernas byggnadskreditgivning och deras bidrag till den slutliga finansieringen av bostadsbyggandet under 1978. Bankerna förklarade sig villiga att svara för byggnadskreditgivningen motsvarande bostadsbyggnadsplanen för statligt och icke-statligt belånade nya lägenheter och viss ombyggnads- och förbättringsverksamhet. I syfte att undvika svårigheter i kreditgivningen träffade bankerna sinsemellan en särskild överenskommelse om samarbete under året. I fråga om den slutliga finansieringen åtog sig bankerna att under året öka sitt nettoutbud av bostadsobligationer med 6 000 mkr.

Bostadsinvesteringarna ökade i volym med 19 %, en större ökning än vad man tidigare hade räknat med. Visserligen kom igångsättningen av lägenheter att ligga under den avsedda nivån men ombyggnadsverksamheten ökade mycket kraftigt. Bankernas byggnadskreditgivning skedde i erforderlig takt. Affärsbankernas förvärv av bostadsobligationer kom redan vid halvårsskiftet upp i överenskommen nivå. Även sparbankernas obligationsförvärv uppgick under året till de belopp som hade överenskommit.

Bankernas utlåning till andra ändamål än bostadsbyggande utvecklades i linje med det allmänna mål som riksbanken angivit. Affärsbankernas utlåning – inklusive lån som refinansierats utomlands – hade under 1977 ökat

med 17 %. Under loppet av 1978 minskade utlåningstakten och uppgick mot slutet av året till ca 14 %. Denna minskning i utlåningstillväxten hänförde sig huvudsakligen till utlandsrefinansieringen. Utlåningen i svenska kronor steg 1978 med 12 % dvs. i samma takt som under 1977. Utvecklingen blev likartad för sparbankerna och föreningsbankerna. För sparbankernas del ökade utlåningstakten från nära 8 % 1977 till drygt 9 % 1978. Föreningsbankernas utlåningsökning uppgick till 11 % såväl 1978 som 1977.

När det gällde fördelningen av bankernas utlåning underströk riksbanken att industrins finansieringsbehov i främsta hand borde tillgodoses. Bankerna uppmanades iakttä återhållsamhet i sin utlåning till hushållen. Under året blev det alltmer klart att företagens kreditefterfrågan var svagare än väntat. I detta läge fick bankerna utrymme att öka sin utlåning till hushållen. En analys av nu tillgänglig statistik över bankernas utlåning till olika sektorer bekräftar att en sådan ökning skett (tabell 4). Allfärsbankernas utlåning till näringslivet var under de första tre kvartalen 1978 betydligt mindre än under

Tabell 4. Bankernas övriga utlåning

Fördelning på låntagarsektorer. Förändring under 9 månader t. o. m. september

	Mkr		Procent	
	1977	1978	1977	1978
Kommuner	– 183	111	– 2,1	1,2
Företag	9 873	6 420	18,4	9,9
därav industri	3 523	2 226	27,0	12,9
Hushåll	4 733	5 895	8,8	9,8
Övrigt	– 981	587	–12,9	8,9
Summa	13 442	13 013	10,9	9,2

motsvarande period ett år tidigare. Den registrerade minskningen var speciellt kraftig för tilverkningsindustrin, och hänförde sig främst till krediter som refinansierats utomlands. Denna utveckling torde sammanhånga med minskad utlåning till de större industriföretagen. Utlåningen till mindre företag var större 1978 än 1977. Såväl allfärsbankernas som sparbankernas och föreningsbankernas utlåning till hushållssektorn ökade.

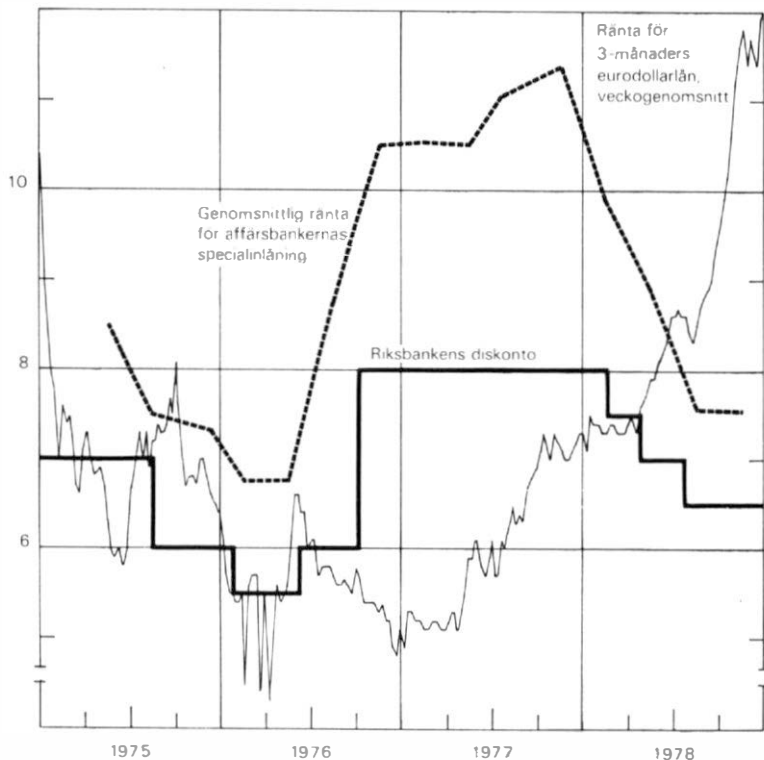
Den svaga utvecklingen av utlåningen till företagen avser disponerade krediter. Allfärsbankernas beviljade krediter uppgick till avsevärt större belopp. De beviljade krediterna översteg de disponerade med drygt 3,5 miljarder kronor. Ett år tidigare var differensen mindre än en halv miljard kronor.

Den snabba likviditetsökningen hos bankerna medförde en press nedåt på olika korta räntesatser. För dagslån mellan bankerna sjönk räntenivån men

låg ändå under långa perioder i närheten av diskontot. Räntevillkoren för bankernas s. k. specialinlåning nedjusterades successivt och låg mot slutet av året endast ca 1 procentenhet över diskontot mot ca 3 till 4 enheter i början av året.

Diagram 1. Vissa korta räntor

Procent

Räntesatserna för statens kortfristiga upplåning sänktes under denna period med 3 till 4 procentenheter. Riksbankens diskonto låg kvar vid 8 procent fram till februari efter att ha höjts kraftigt i samband med den internationella valutaoron hösten 1976. Med hänsyn till den oväntat gynnsamma utvecklingen av bytesbalansen och kronans stabilitet efter devalveringen i augusti 1977 bedömdes utrymme föreligga för en sänkning även av riksbankens diskonto. Detta innebar bl. a. att spännvidden mellan långa och korta räntor åter kunde vidgas.

Under första halvåret sänktes sålunda diskontot i tre omgångar med sammanlagt 1,5 procentenheter. Den 15 februari sänktes diskontot från 8 till 7,5 %, den 19 april nedsattes diskontot till 7,0 procent och slutligen den 20 juli till 6,5 procent. Vid samtliga tillfällen slog ändringarna av diskontot igenom i bankernas reguljära inlånings- och utlåningsräntor.

Fram till september låg bankernas upplåning i riksbanken på en lägre nivå än under motsvarande period ett år tidigare, men var likväl mera omfattande än vad likviditetssläget krävde. Vidgningen av marginalen mellan långa och korta räntor under denna period gjorde det nämligen attraktivt för bankerna att förvärva statsobligationer. Dessa förvärv uppgick till belopp motsvarande inte mindre än 2/3 av affärsbankernas inlåningsökning.

Traditionellt är bankernas utlånings- och inlåningsräntor knutna till riksbankens diskonto. Vad gäller utlåningen har räntorna under senare år visat en ständig glidning i förhållande till diskontot. Riksbanken har sökt hålla ränteglidningen inom en snäv ram. I februari meddelade riksbanken emellertid att man inte skulle motsätta sig sådana höjningar i inlåningsräntor och förbättring av andra villkor för inlåningen som bankerna ansåg sig ha möjlighet att vidta inom ramen för sina rörelseöverskott. Detta har dock under 1978 inte lett till några nämnvärda justeringar av villkoren för allmänna inlåningsräkningar. Däremot har riksbanken bibehållit sin rekommendation om bankernas utlåningsräntor med några tekniska justeringar för sparbanker, föreningsbanker och provinsbanker.

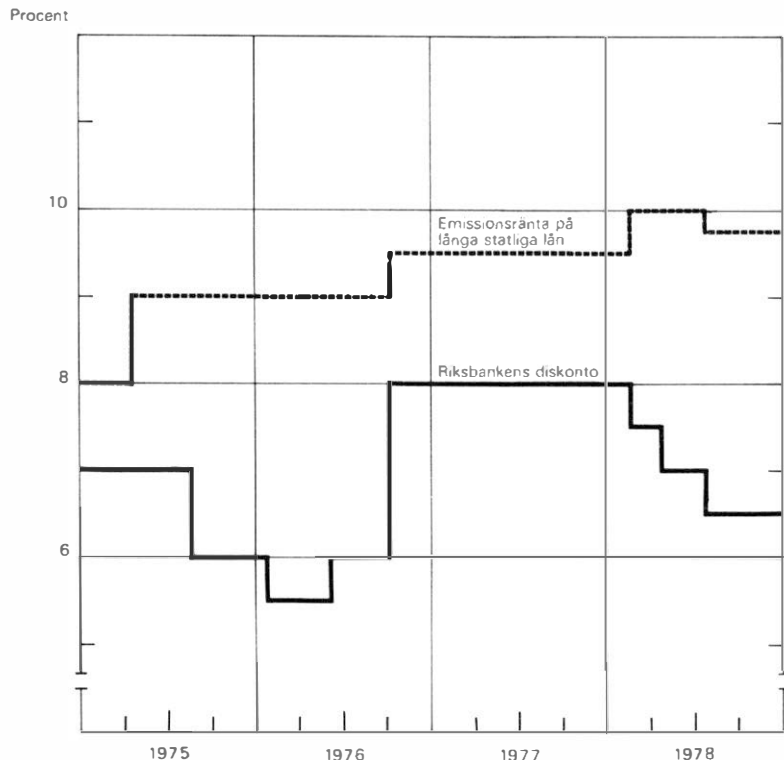
Kapitalmarknaden

Den allmänna målsättning för kreditpolitiken som tidigare beskrivits kom till uttryck även i riksbankens åtgärder beträffande kapitalmarknaden.

Räntepolitiken inriktades på att vidga utrymmet för såväl statens som andra låntagares långfristiga upplåning. Samtidigt som diskontot sänktes med en halv procentenhet i februari höjdes sålunda den långa räntan med en halv procentenhet. Inga ändringar vidtogs i den långa räntan när diskontot sänktes för andra gången i april. Då diskontot i juli sattes ned med ytterligare en halv procentenhet sänktes den långa räntan med en kvarts procentenhet. Politiken att vidga kapitalmarknaden genom ökad räntedifferentiering hade inletts våren 1975. Den kunde emellertid inte fullföljas då valutaoron hösten 1976 framtvängde en höjning av diskontot med inte mindre än två procentenheter till 8 %, på vilken nivå det fick hållas kvar fram till februari 1978. Under 1978 vidgades marginalen mellan den långa räntan och diskontot åter med sammanlagt 1,75 procentenheter och återställdes därmed till 1975 års nivå.

Som tidigare nämnts bidrog detta återställande av avståndet mellan långa och korta räntor till att bankernas likviditet i betydande omfattning kunde bindas genom placering i långfristiga statsobligationer. Även kapitalmarknadsinstitutens placeringsinriktning påverkades i gynnsam riktning och den tendens till kortfristigare placering som tidigare förekommit försvagades. Ökad likviditet och de relativt mer attraktiva långa räntorna kan även ha bidragit till att i någon mån öka allmänhetens placeringar i obligationer och förlagslån. Några direkta tecken härpå finns emellertid icke i den information som finns om teckningar vid olika emissioner.

Diagram 2. Emissionsräntan på långa statliga lån och riksbankens diskonto

Allmänna pensionsfonden har kommit in i ett skede i vilket den årliga placeringskapaciteten ej längre växer, huvudsakligen till följd av att pensionsutbetalningarna ökar hastigt. Försäkringsbolagens placeringskapacitet blev emellertid under 1978 betydligt större än året innan, vilket dock delvis sammanhänger med att en konsolidering skedde på sakförsäkringssidan och att vissa inbetalningar till kollektiv livförsäkring försköts mellan 1977 och 1978.

Genom rekommendationer om vidgad placering i prioriterade tillgångar skapades utrymme för att säkerställa bostadsbyggandets långfristiga finansiering. Rekommendationerna syftade även till att åstadkomma en betydande finansiering av budgetunderskottet utanför bankerna.

Det var främst mot bakgrund av budgetutvecklingen som placeringsrekommendationen för försäkringsbolagen, vilken varit oförändrad under 1975 och som hade sänkts året därefter, åter höjdes såväl 1977 som 1978. Rekommendationerna till allmänna pensionsfonden angående placeringsinriktningen under dessa år hade samma innebörd.

I februari gav riksbanken försäkringsbolagen en ny placeringsrekommendation som innebar att livbolagens prioriterade kreditgivning till staten och bostadssektorn sammanlagt skulle utgöra minst 70 %, mot tidigare 65 %, av

placeringarna. För sakbolagen höjdes den rekommenderade kreditgivningen från 50 till 55 %. Riksbanken förutsatte därvidlag att försäkringsbolagens bidrag till bostadsfinansieringen inom ramen för den prioriterade kreditgivningen skulle uppgå till minst 2 500 mkr, en höjning med 500 mkr jämfört med motsvarande rekommendation ett år tidigare. Försäkringsbolagens bostadsfinansiering, enligt i rekommendationen angivna former, kom under året att betydligt överstiga nämnda belopp. Även allmänna pensionsfonden ökade sina placeringar i såväl statspapper som bostadsobligationer.

Under hösten 1977 infördes på den svenska kapitalmarknaden obligations- och förlagslån med räntejusteringsklausul, innebärande att perioden för räntebindning skulle reduceras till fem år. Konstruktionen var avsedd att i det inflationsklimat som förelegat under senare år minska osäkerheten för såväl långivare som låntagare beträffande den framtida ränteutvecklingen. Praktiskt taget samtliga lån som emitterats sedan dess har innehållit en räntejusteringsklausul. Även staten utgav under året vid tre tillfällen lån med sådan klausul. I syfte att tillmötesgå placerarnas preferenser i lägen med skiftande bedömning av den framtida ränteutvecklingen erbjöds samtidigt lån utan klausul.

Vid sidan av den formella prioriteringen på kapitalmarknaden av statens och bostadssektorns finansiering har riksbanken sedan 1975 uppmanat försäkringsbolagen att i första hand tillgodose industrins finansiering genom förvärv av obligations- och förlagslån eller i form av lån till företagsinstituten. Den relativt högre långa räntan bidrog även till att försäkringsbolagens teckningsandel steg vid emissioner av obligationslån för industrin.

Emissionskontrollen var under 1978 föga restriktiv vad gäller företagen. Praktiskt taget alla industriföretag som önskade gå ut på obligationsmarknaden erhöll emissionstillstånd. Det tidigare uppställda kravet på utlandsupplåning som förutsättning för svenska obligationslån bortogs.

Utlandsupplåning och valutareserv

Sedan 1974 har kredit- och valutapolitiken i hög grad bestämts av behovet att åstadkomma en betydande upplåning utom landet för att finansiera underskottet i de löpande betalningarna. I detta syfte har tillgången på kredit begränsats mer och räntenivån hållits högre än det inhemska ekonomiska läget i och för sig motiverat.

Det lättare kreditmarknadsläge som utvecklats från slutet av 1977 innebar risker för en från betalningsbalanssynpunkt alltför kraftig nedgång i Sveriges upplåning utomlands. Kombinationen av stigande likviditet hos företagen, god tillgång på kredit på den svenska marknaden och fallande räntor i Sverige (diagram 1) har starkt minskat incitamenten för svenska låntagare att ta upp kredit i utlandet. Här kan även erinras om att, som nyss nämnts, krav på utlandsupplåning icke längre ställs i samband med emissionskontrollen. Förändringarna i valutareglernas regler beträffande upplåning i utlandet

redovisas i valutastyrelsens berättelse (bilaga 4). Dessa torde endast ha marginell betydelse för storleken av nettoupplåningen i utlandet.

I tabell 5 har sammanförts vissa uppgifter om kapitaltransaktionerna med utlandet, restposten, bytesbalansen och valutareservens förändring under de två tolv månadersperioderna som slutade i september 1977 respektive 1978.

Tabell 5 Betalningsbalansen 1977 och 1978

12 månaderstal tom september. Mkr

	1977	1978
Bytesbalans ¹⁾	- 14 701	- 5 344
Direkta investeringar	- 2 193	- 2 379
Långfristig upplåning netto		
Stat och riksbank	7 191	4 482
Kommuner	770	472
Övriga	10 523	5 800
Övriga kapitaltransaktioner	- 1 344	- 921
därav finansiering av		
export och import	1 860	- 442
Summa kapitalbalans	14 947	7 454
Restpost	2 492	2 732
Valutareservens transaktionsförändring	2 738	4 842
Memorandumposter:		
Valutareservens kursförändring	238	669
Valutareservens totala förändring	2 976	5 511

¹⁾ Inklusive ny korrigeringspost 3 300 mkr per år

En tydlig tendens har framträtt till minskad långfristig nettoupplåning från den privata sektorn och kommunerna. Den uppgick emellertid trots detta till betydande belopp under första halvåret 1978, men en påtaglig försvagning kan noteras under senare delen av året. Även de kortfristiga kapitalströmmarna tycks ha reagerat på ändringen i incitamenten till utlandsupplåning.

Som tidigare angivits komprimerades emellertid nedgången i utlandsupplåningen hos företag och kommuner av en förbättring av bytesbalansen som blev starkare än väntat. Ett resultat härav var att statens utlandsupplåning kunde begränsas. Den uppgick under 1978 till 2 000 mkr mot 9 000 mkr 1977. Under andra halvåret omlades ett tidigare upptaget statslån till förmånligare villkor, men någon nettoupplåning ägde ej rum.

Det sammanlagda utfallet av de löpande betalningarna och kapitalrörelserna under 1978 var en ökning av valutareserven med 3 062 mkr. Genom de förändringar som i enlighet med gällande regler vidtogs under året i bokföringskurserna för utländska valutor blev uppgången i den redovisade

valutareserven väsentligt mindre; den steg med 1 706 mkr och låg vid utgången av 1978 vid 18 378 mkr.

Kreditströmmar och likviditet

Kreditgivningen på den svenska kreditmarknaden ökade mycket kraftigt 1978. Statsbudgetens försvagning medförde en betydande ökning av statens upplåning, men även kommunernas, bostadssektorns, företagens och hushållens upplåning ökade. Nettoflödet av krediter på den organiserade kreditmarknaden i Sverige, exklusive statens utlåning, ökade från 44 000 mkr 1977 till 70 000 mkr 1978. Inklusiv den statliga utlåningen ägde en ökning rum från 50 000 mkr till 80 000 mkr eller med 60 % (tabell 6). Upplåningen i utlandet avtog däremot. En betydande minskning skedde såväl i fråga om den statliga som den privata upplåningen.

Tabell 6. Upplåning i Sverige och i utlandet

Fördelning på sektorer. Nettobelopp. Mkr

	I Sverige		I utlandet	
	1977	1978	1977	1978
Staten	8 700	31 200	8 900	2 000
Kommuner	700	1 000	700	600
Bostäder	16 700	19 000	—	—
Företag	16 600	19 200	9 200	3 900
Hushåll	7 500	8 900	—	—
Summa	50 200	79 300	18 800	6 500

Anm. Utlandsupplåningen 1978 är en uppskattning, byggd på en prognos för fjärde kvartalet.

Statens upplåning utanför bankerna ökade 1978 till 11 000 mkr jämfört med 9 000 mkr 1977. Största delen av den statliga upplåningen skedde hos affärsbankerna vars statspappersinnehav ökade med 14 000 mkr mot 2 000 mkr 1977. Kommunernas upplåning i Sverige ökade från 700 mkr 1977 till 1 000 mkr 1978. Deras upplåning på kapitalmarknaden avtog däremot. Bostadssektorns långfristiga upplåning ökade såväl på kapitalmarknaden som hos bankerna och tillsammans med en mycket måttlig ökning av utestående byggnadskrediter kom sektorns totala upplåning att öka från 17 000 mkr 1977 till 19 000 mkr 1978. Näringslivets upplåning hos bankerna avtog medan statens numera betydande kreditgivning till företagen växte.

Totalt ökade näringslivets upplåning i Sverige från 17 000 mkr 1977 till 19 000 mkr 1978. Samtliga bankgrupper ökade sin utlåning till hushållen som för bankerna totalt kan uppskattas till 8 000 mkr 1978 mot 6 000 mkr 1977.

Företagens likviditet ökade starkt under 1978. Vinstsituationen torde ha förbättrats något. Lageravvecklingen frigjorde likvida medel, och den svaga investeringsutvecklingen ställde inga ökade krav på finansiella resurser. Företagens finansieringsunderskott minskade sålunda väsentligt. I förening med ett omfattande nettotillflöde av krediter medförde detta en stor ökning av företagens likviditet. Detta speglas klart i statistiska centralbyråns uppgifter om de större industri- och handelsföretagens likvida medel (banktillgodohavande, korta placeringar och outnyttjade krediter i räkning). För industriföretagen var ökningen 28 % från september 1977 till september 1978 och för handelsföretagen 63 %. För dessa företagsgrupper tillsammans

Tabell 7. Inlåning i bankerna

Fördelning på sektorer. Förändring under 12 månader t. o. m. september. Procent.

	1977	1978
Kommuner	10,8	34,4
Företag	— 2,0	24,3
därav industri	— 14,5	33,5
Hushåll	7,9	11,9
Övrigt	— 2,3	12,6
Summa	5,3	15,7

var de likvida tillgångarna betydligt större vid slutet av 1978 än vid tidigare tillfällen. Även om de deflateras med producentprisindex var de uppe i paritet med tidigare toppnivåer (diagram 3).

Även kommunernas likviditet steg kraftigt. Deras banktillgodohavanden ökade i samma höga takt som industriföretagens och var i september 1978 mer än 30 % större än ett år tidigare (tabell 7). Hushållens banktillgodohavanden ökade betydligt långsammare eller med 12 %.

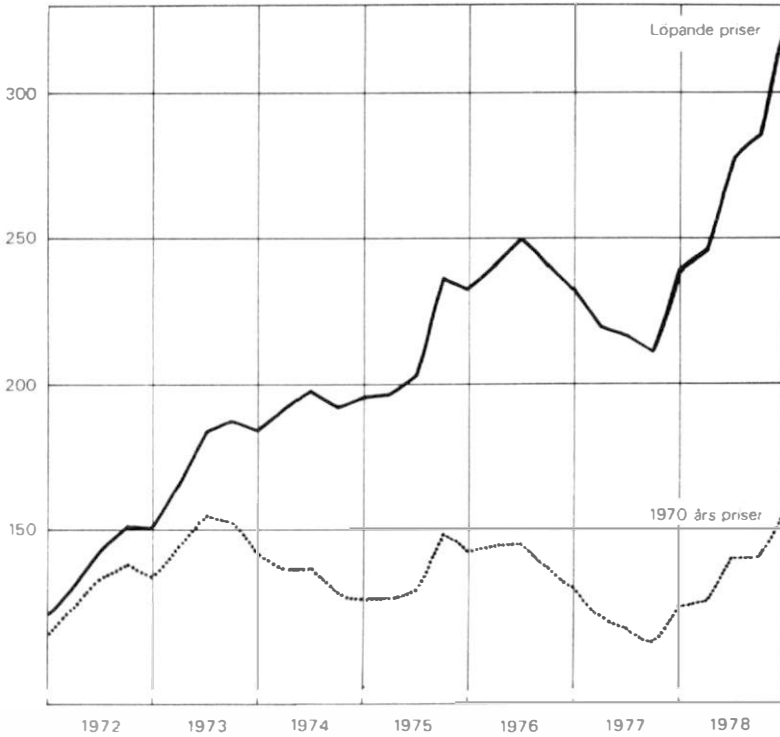
Penningmängden, som utgör en sammanslagning av alla sektors banktillgodohavanden samt innehav av sedlar och mynt, hade underenstordel av 1976 och fram till hösten 1977 stigit i en långsam takt. Stegringstakten ökade sedan kraftigt mot slutet av 1977 och låg kvar på en hög nivå under hela 1978 (diagram 4). Från slutet av 1977 till slutet av 1978 ökade penningmängden med 17 %. Den kraftiga förändringen i stegringstakten hösten 1977 sammanhänge med valutarörelserna före och efter devalveringen.

Diagram 3. Industrins och handelns likvida medel

Säsongrensade ställningsuppgifter

Index 1970 = 100

Index

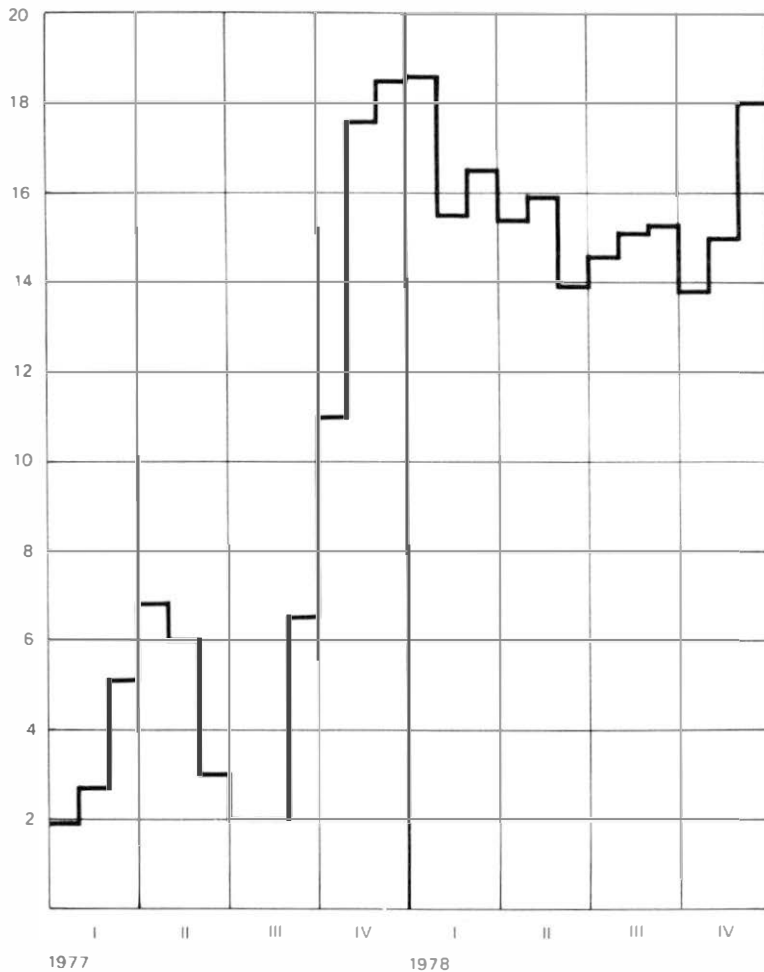
Anm. Statistiken omfattar industriföretag med fler än 200 anställda och varuhandelsföretag med fler än 100 anställda. De likvida medlen innefattar kassa och banktillgodohavanden, andra kortfristiga penningplaceringar samt beviljade icke disponerade checkräkningskrediter. Uppgifterna för fjärde kvartalet 1978 är uppskattade.

Det allmänna likviditetsläget var relativt högt mot slutet av 1978 även med hänsyn till produktions- och prisutvecklingen. Den reala likviditeten, som brukar definieras som kvoten mellan penningmängden och bruttonationalprodukten i löpande priser, hade fallit från en mycket hög nivå 1973 fram till 1977. 1978 började den på nytt att stiga och årsgenomsnittet för 1978 låg över långsiktstrenden, som har en negativ riktning (diagram 5).

Diagram 4. Penningmängden

Förändring per tre månader. Säsongsade uppgifter

Procent

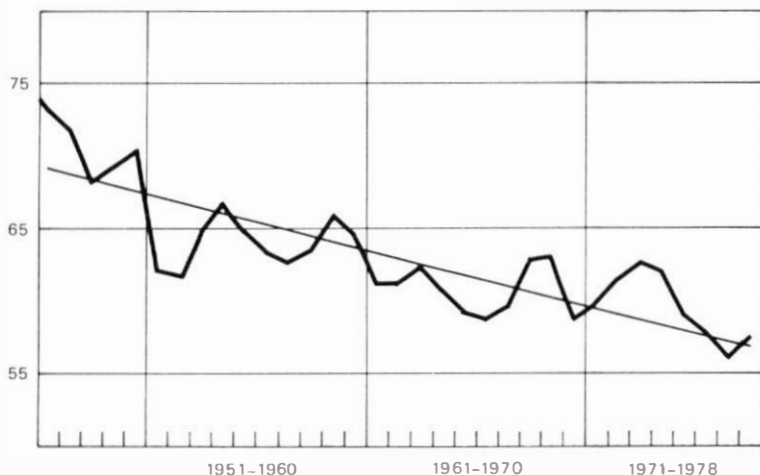
Anm. Penningmängden innefattar allmänhetens inlåning i bankinstituten samt allmänhetens innehav av sedlar och mynt.

Uppgifterna för penningmängden har beräknats som medeltalet av uppgifterna för tre efter varandra följande månader. Förändringen avser utvecklingen från en tremånadersperiod till nästföljande, t. ex. från maj-juli till augusti-oktober. Förändringen har räknats upp till årstakt.

Diagram 5. Real likviditet 1946–1978

Kvoten mellan penningmängden och bruttonationalprodukten i löpande priser.

Kvot

Anm. Trenden är en linjär minsta-kvadrattrend för åren 1946–1977

Valutamarknaden

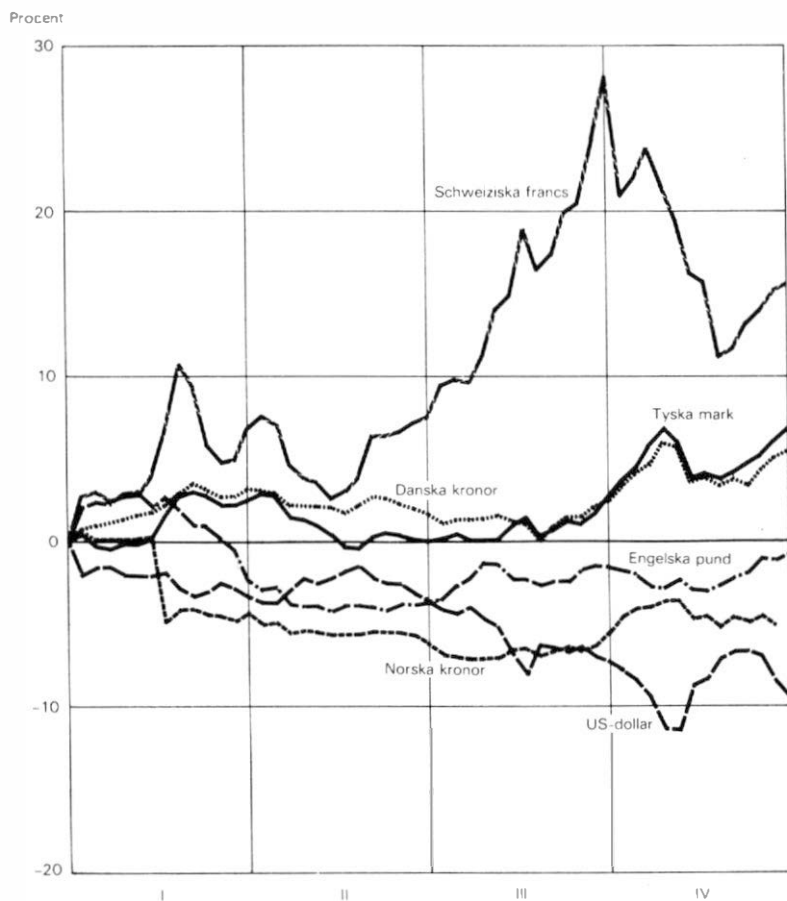
Det mest markanta inslaget i utvecklingen på den internationella valuta-marknaden under 1978 var en fortsatt försvagning av US-dollar. Det växande bytesbalansunderskottet liksom prisutvecklingen i USA kontrasterade starkt med situationen i Förbundsrepubliken Tyskland, Schweiz och Japan. Detta ledde till fortsatta och efter hand tilltagande spänningar mellan valutorna. Mot slutet av oktober hade dollarn fallit till nivåer som gentemot flera valutor var de lägsta under efterkrigstiden. Försvagningen sedan årsskiftet gentemot den tyska marken, den schweiziska francen och den japanska yenen uppgick till 18,3 % för den förra och 26,5 % för de båda senare.

I detta läge presenterade de amerikanska myndigheterna den 1 november ett kraftfullt stödprogram för dollarn. Detta omfattade utöver en kraftig diskontohöjning i USA bl. a. en utökning av de s. k. swapfaciliteterna med Förbundsrepubliken Tyskland, Schweiz och Japan och dessutom utgivande av amerikanska statsobligationer i dessa länders valutor. Huvudsyftet med åtgärderna var att skapa resurser för att genom mera omfattande interventioner motverka en ytterligare dollarförsvagning. Dollarn återhämtade omedelbart en stor del av sitt fall tidigare under året. I december inträffade dock en förnyad försvagning av dollarn.

Utvecklingen inom den europeiska s. k. valutaormen påverkades givetvis

starkt av dollarns utveckling och den tyska markens uppgång gentemot dollarn tvingade genom systemets konstruktion upp även övriga ormvalutor. Detta skapade i sin tur tidvis spänningar inom systemet. Delvis som en följd härav men även i syfte att förekomma spekulationer inför tillkomsten av ett nytt valutasystem inom EG revalverades den tyska marken i oktober mot holländska florinen och belgiska francen med 2 % och med 4 % mot de danska och norska kronorna. Redan i februari hade norska kronan devalverats med 8 %.

Diagram 6. Utvecklingen av kurserna för vissa valutor gentemot den svenska kronan 1978.

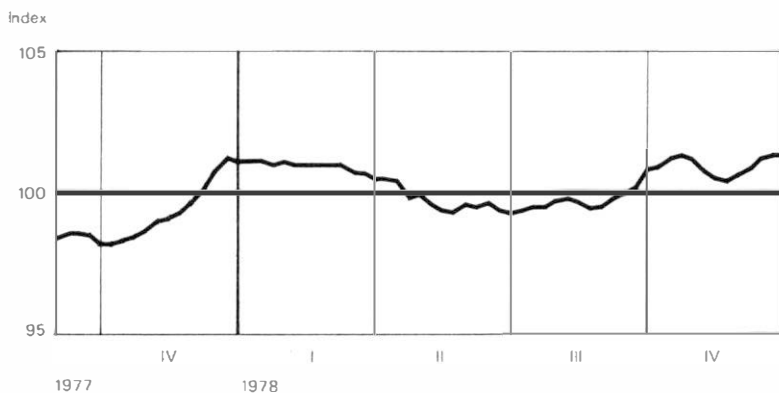
Anm. Diagrammets nollinje utgöres av genomsnittskurserna i december 1977. Respektive valutas procentuella avvikelser från nollinjen har baserats på veckogenomsnittskurser.

Även om den svenska kronan inte helt kunde undgå att påverkas av den internationella valutaorn blev dess kursutveckling ändå relativt lugn.

Det valutakurssystem som infördes i augusti 1977 – anknötning av den svenska kronan till ett vägt genomsnitt av valutor – har medfört att kronan kommit att ligga i mittfältet mellan de starka och svaga valutorna och att därigenom verkan av de starkt divergerande kursrörelserna på kronans effektiva kurs neutraliserats. Detta illustreras i diagram 6 som visar att exempelvis tyska marken under året steg mot kronan med nära 6 % medan dollarn föll med ca 8 %. Kronans effektiva kurs – mätt enligt riksbankens valutakursindex – har under året genomsnittligt legat mycket nära det vid systemets införande fastställda riktvärdet.

Diagram 7. Riksbankens valutakursindex

Korgvalutornas värde gentemot den svenska kronan från den 1 september 1977.

Anm. Indexvärdet 100 representerar riktnivån för genomsnittsvärdet på utländska valutor efter devalveringen 1977-08-29. Tal över/under 100 anger att kronans värde understiger/överstiger riktnivån.

Utvecklingen av valutakursindex, som illustreras i diagram 7, visar i stora drag en förstärkning av kronan under första halvåret 1978 och en motsvarande försvagning under det andra så att indexvärdet vid årets början och slut i stort sett var detsamma. Under perioden december 1977–februari 1978 var kronan relativt svag, då förväntningar om en devalvering av de norska och danska kronorna även påverkade den svenska kronan och ledde till att indexvärdet låg kring 101. Efter devalveringen av den norska kronan i mitten av februari stärktes den svenska kronan kontinuerligt och indexvärdet föll därvid till något över 99 kring halvårsskiftet. Efter en mycket lugn utveckling under sommarmånaderna inleddes en försvagning av kronan under augusti. Detta kan tillskrivas dels förskjutningar i de kommersiella betalningarna till följd av den mycket låga dollarkursen, dels förnyade spänningar inom valutaorn. Den högre nivån för dollarn efter de amerikanska åtgärderna i

början av november medförde ett visst valutaämbud i den svenska marknaden med åtföljande förstärkning under en kortare tid av kronan. Mot slutet av året steg valutakursindex åter till strax över 101.

För att motverka alltför stora svängningar såväl i kronans effektiva kurs som i kurserna för enskilda valutor har riksbanken intervenerat i marknaden med både köp och försäljningar av valutor mot svenska kronor. Interventionsbeloppen vardock relativt måttliga. De medförde ett inflöde under första halvåret på ca 1,9 miljarder och ett utflöde under årets andra hälft på ca 0,8 miljarder. Under hela året uppgick således nettovalutainflödet på grund av interventioner till ca 1,1 miljarder.

Den 1 april 1978 genomfördes enligt gällande regler den årliga revideringen av vikterna i korgen för att anpassa dessa till förskjutningar i den svenska utrikeshandelns länderfördelning. De vikter som sedan dess används i indexberäkningen framgår av nedanstående uppställning. Inom parentes anges förändringen i förhållande till de vikter som gällde t. o. m. mars.

Tyska mark	16,9 (+0,2)	Belgiska francs	3,8 (-0,1)
US-dollar	16,0	Italienska lire	3,3 (+0,1)
Engelska pund	13,4 (-0,5)	Schweiziska francs	2,5 (-0,1)
Norska kronor	10,2 (+0,3)	Japanska yen	2,4 (+0,3)
Danska kronor	9,5	Österrikiska schilling	1,9
Finska mark	7,1 (-0,1)	Spanska pesetas	1,4 (-0,1)
Franska francs	5,3	Kanadensiska dollar	1,2
Holländska floriner	5,1		
		Summa	100,0

Diskussionerna inom EG:s ram om ett intensifierat valutasamarbete ledde vid ett möte med EG:s stats- och regeringschefer i december till en överenskommelse om att upprätta ett europeiskt valutasystem, European Monetary System (EMS). Syftet med det nya valutasystemet, som planerades träda i kraft den 1 januari 1979, är att få till stånd en zon med valutastabilitet i Europa.

EMS innefattar en kurs- och interventionsmekanism av i stort sett samma typ som valutaormen. För deltagande valutor gäller fasta interventionsåtaganden. Bredden på interventionsmarginalerna uppgår, liksom i ormen, till $\pm 2,25$ %. En europeisk kontoenhet (ECU), baserad på EG-ländernas valutor används bl. a. som utgångspunkt för att ange valutornas avvikelsegrad. Har denna överskridit ett visst värde, förutsätts ifrågavarande land vidta vissa motåtgärder. Syftet är att motverka en extrem utveckling för en valuta i EMS och att få till stånd en bättre fördelning av anpassningsbördan mellan deltagande länder. Vidare innehåller EMS en kreditmekanism, vars utlåningsresurser är betydligt större än EG:s nuvarande stödarrangemang.

Samtliga EG:s medlemsländer utom Storbritannien har anslutit sig fullt ut till det nya valutasystemet. Komplikationsammanhängande med kompensationsbetalningarna inom EG:s jordbrukspolitik har dock medfört att EMS

icke som planerat trädde i kraft redan vid årsskiftet.

I beslutet om EMS förutses att europeiska länder med särskilt nära ekonomiska och finansiella band med EG skall kunna delta i EMS' kurs- och interventionsmekanism. Deltagande skall grundas på överenskommelser mellan centralbankerna. Av de länder utanför EG som kan komma i fråga för sådan anslutning beslöt Norge den 11 december att tills vidare icke delta i EMS. Samtidigt lämnade Norge ormsamarbetet och övergick till ett valutakorgsystem liknande det svenska.

Den 14 december beslöt riksbanken efter samråd med regeringen att f. n. inte delta i kurs- och interventionsmekanismen i EMS. Beslutet fattades mot bakgrund av att Storbritannien och Norge tills vidare ställt sig utanför och med hänsyn till de positiva erfarenheterna av det sedan augusti 1977 tillämpade valutakurssystemet. Samtidigt betonades att det från svensk sida finns anledning att se positivt på det nya valutasystemet, som kan förväntas utgöra ett steg mot en stabilisering av de senaste årens oroliga internationella växelkursutveckling.

Kredit- och valutapolitiska åtgärder 1978¹⁾*17 januari*

Bankerna informerades om att riksbanken inte längre skulle motsätta sig sådana förändringar av *inlåningsräntorna* och andra villkor för inlåningen som bankerna ansåg sig ha möjlighet att vidta inom ramen för sina rörelseöverskott.

Riksbanken skulle i förväg informeras om planerade ändringar i tillämpade räntesatser och andra inlåningsvillkor. Ökade kostnader för inlåningen skulle inte komma att godtas som ett skäl för höjning av utlåningsräntorna.

26 januari

Riksbanken beslutade höja *likviditetskraven* för affärsbanker. Fr. o. m. februari 1978 höjdes således likviditetskraven med 6 procentenheter för de tre största affärsbankerna – Post- och Kreditbanken, Skandinaviska Enskilda Banken och Svenska Handelsbanken – och med 5 procentenheter för övriga affärsbanker. För Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank skedde ingen ändring.

Höjningen innebar att likviditetskvoten lägst skulle utgöra för Föreningsbankernas Bank 50 %, för Sparbankernas Bank 45 %, för PKbanken 36 %, för S-E-banken och Svenska Handelsbanken 29 %, för Götabanken 25 % och för övriga bankaktiebolag 24 %.

27 januari

Vid överläggningar angående *bostadsbyggandets finansiering* mellan delegationen för bostadsfinansiering och bankerna – de privata affärsbankerna, PKbanken, sparbankerna och föreningsbankerna – förklarade bankerna sig villiga att, i fråga om den slutliga finansieringen, medverka till avlyft i färdiga fastigheter genom att de under året skulle öka sitt nettoinnehav av bostadsobligationer med 6 000 mkr. Fördelningen mellan bankgrupperna blev följande: affärsbanker, exkl. PKbanken, Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank, 2 130 mkr, PKbanken 1 430 mkr, sparbanker 2 090 mkr och föreningsbanker 350 mkr.

Det förutsattes att kapitalmarknadsinstituterna skulle bidra med omkring 6,5 miljarder kronor. Vid senare tidpunkt träffade riksbanken överenskommelse med AP-fonden och försäkringsbolagen. AP-fondens förvärv (netto) av bostadsobligationer skulle komma att uppgå till omkring 4 miljarder kronor (försäkringsbolagen: se 17 februari).

Bankerna förklarade sig även villiga att svara för de byggnadskrediter som skulle behövas för statligt belånade nybyggnader och ombyggnader, allmänna samlingslokaler och tomträttsmark, som finansierades med statligt

¹⁾ För en redovisning av förändringar i valutaregleringen hänvisas till valutastyrelsens berättelse (Bilaga 4).

stöd, samt för energisparåtgärder i bostäder när det statliga stödet inte kunde betalas i förskott. Bankerna förklarade sig härutöver villiga att medverka till att byggnadskrediter ställdes till förfogande även för bostadsbyggandet utan statliga lån.

16 februari

Riksbanksfullmäktige beslutade att sänka *diskontor* från 8 % till 7 1/2 % fr. o. m. den 17 februari. Samtidigt beslöts att medge att *räntesatsen på långfristiga obligationer* och därtill anknutna räntesatser höjdes med 1/2 procentenhet.

17 februari

Riksbanken gav *försäkringsbolagen ny placeringskvotsrekommendation*. För koncerner gällde rekommendationen för koncernen som en helhet och det krävdes att de prioriterade placeringarna skulle utgöra minst 70 % av livbolagens och 55 % av sakbolagens nettoökning under 1978. Dock skulle kravet i intet fall överstiga 66 2/3 % av den totala nettoökningen inom koncernen. För fristående bolag skulle de prioriterade placeringarna utgöra för livbolag minst 66 2/3 % och för sakbolag 55 %. Rekommendationerna innebar en ökning av kraven med 5 procentenheter.

Riksbanken förutsatte att *försäkringsbolagens bidrag till bostadsfinansieringen* inom ramen för de prioriterade placeringarna skulle uppgå till minst 2 500 mkr i form av nettoökning av innehavet av bostadsobligationer eller av inteckningslån och egna nya fastigheter till den del de var prioriterade.

Det betonades att *försäkringsbolagen* i övrigt borde fästa största vikt vid att *bidraga till industrins finansiering* genom köp av obligationer och i andra former som tidigare angivits.

19 april

Riksbanksfullmäktige beslutade att med verkan fr. o. m. den 20 april sänka *diskontor* från 7 1/2 % till 7 %.

20 april

Riksbanken beslutade ändra *bankernas likviditetskrav*. Fr. o. m. maj 1978 höjdes således likviditetskravet för Skandinaviska Enskilda Banken och Svenska Handelsbanken med 3 procentenheter och för övriga affärsbanker, sparbanker och föreningsbanker med 1 procentenhet. Likviditetskravet för Post- och Kreditbanken sänktes med 2 procentenheter. De nya kraven blev således: PKbanken 34 %, S-E-banken 32 %, Svenska Handelsbanken 32 %, Götabanken 26 %, provinsbanker 25 %, Sparbankernas Bank 45 %, För-

eningsbankernas Bank 50 %, större sparbanker 24 %, mindre sparbanker 23 % och föreningsbanker 24 %.

8 juni

I skrivelse till regeringen hemställde fullmäktige att regeringen måtte föreslå riksdagen att förlänga giltighetstiden av *lagen om kreditpolitiska medel* med tre år, dvs. till utgången av år 1981, och att lagen därvid skulle kompletteras på det sätt som finansieringsbolagskommittén föreslagit.

22 juni

Riksbanken ändrade *bankernas likviditetskrav* med verkan från juli 1978. Fr. o. m. juli 1978 höjdes således likviditetskravet för Skandinaviska Enskilda Banken och Svenska Handelsbanken med 2 procentenheter och för övriga affärsbanker med 1 procentenhet med undantag för Post- och Kreditbanken, Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank för vilka kravet skulle hållas oförändrat. De nya kraven var således: PKbanken 34 %, S-E-banken 34 %, Svenska Handelsbanken 34 %, Götabanken 27 %, provinsbanker 26 %, Sparbankernas Bank 45 % och Föreningsbankernas Bank 50 %.

20 juli

Riksbanksfullmäktige beslutade att med verkan fr. o. m. den 21 juli 1978 sänka riksbankens *diskonto* från 7 % till 6 1/2 %. Räntenivån för nya långfristiga lån på kapitalmarknaden skulle bli 1/4 procentenhet lägre.

14 september

Riksbanken beslutade ändra *bankernas likviditetskrav* med verkan från oktober 1978. Likviditetskraven höjdes för samtliga bankinstitut utom för Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank med 2 procentenheter. De nya kraven innebar: PKbanken, S-E-banken och Handelsbanken 36 %, Götabanken 29 %, provinsbanker 28 %, Sparbankernas Bank 45 %, Föreningsbankernas Bank 50 %, större sparbanker 26 %, mindre sparbanker 25 % samt föreningsbanker 26 %.

14 december

Riksbanken beslutade efter samråd med regeringen att f. n. inte delta i kurs- och interventionsmekanismen inom det europeiska monetära systemet (EMS).

Riksbankens bokslut

I det följande återges riksbankens bokslut för år 1978 samt uppgifter om utlåning från vissa lånefonder.

Svenska inkomst- och utgiftsräntor har liksom tidigare år bokförts i resultaträkningen i den utsträckning som de uppburits resp. utbetalts under året. Detta innebär bl. a. att räntor på kassakvotsmedel, som utbetalts under året, ingår i årets resultaträkning. Beloppet uppgick år 1978 till 213 mkr.

Vid beräkning av bokföringskurserna för riksbankens utländska tillgångar och skulder har samma principer som föregående år tillämpats. Som en följd av de sålunda beräknade bokföringskurserna har riksbankens totala utländska tillgångar och skulder nedskrivits med 1 207 mkr.

Riksbankens innehav av obligationer har i bokslutet för år 1978 nedskrivits med 89 mkr.

Riksbankens nettovinst för år 1978 uppgick till kronor 1 480 226 203. För år 1977 uppgick vinsten till kronor 2 253 955 510.

Balans

	1977	1978
	Kronor	Kronor
Tillgångar		
Guld och utländska tillgångar		
<i>Guld och valutareserv</i>	16 671 535 576	18 377 966 208
Guld	1 141 525 135	1 155 010 475
Särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden	605 911 706	617 101 398
Reservposition i Internationella valutafonden	915 611 589	746 375 222
Lån till Internationella valutafonden	360 112 940	305 395 204
Utländska banker m. m., nettobelopp	2 975 163 806	4 075 671 659
Utländska värdepapper	10 673 210 400	11 478 412 250
<i>Sveriges andel i Internationella återuppbyggnadsbankens grundfond, inbetalt belopp</i>	196 301 815	196 301 815
Övriga	988 914 344	1 378 294 489
Inhemska tillgångar		
<i>Skattkammarväxlar och obligationer</i>	14 419 768 055	19 641 992 195
Statspapper	14 084 784 380	19 271 750 270
Övriga	334 983 675	370 241 925
<i>Utlåning</i>	4 039 224 210	439 737 765
Banker	3 613 500 000	—
Övriga kreditinstitut	—	—
Allmänheten	425 724 210	439 737 765
<i>Skiljemynt</i>	52 477 071	65 614 060
<i>Checkar och postväxlar m. m.</i>	10 997 809	160 481 902
Övriga	31 686 486	59 595 204
Summa kronor	36 410 905 366	40 319 983 638

räkning

	1977	1978
	Kronor	Kronor
Skulder		
Utländska skulder		
<i>Netotilldelning av särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden</i>	605 772 203	589 470 155
<i>Övriga</i>	1 981 479 199	1 863 809 971
Inhemska skulder		
<i>Utelöpande sedlar</i>	24 419 323 441	27 747 414 091
<i>Checkräkning</i>	1 924 184 020	2 391 148 777
Staten	43 389 675	154 373 180
Banker	1 862 351 376	2 218 727 948
Övriga	18 442 969	18 047 649
<i>Särskilda räkningar</i>	2 864 346 678	2 387 262 605
Konton för investering i skogsbruk och rörelse	2 123 315 793	1 965 575 701
Arbetsmiljökonton	555 243 510	312 421 958
Särskilda investeringskonton	185 787 375	109 264 946
<i>Övriga</i>	26 441 862	21 293 873
<i>Eget kapital</i>	4 589 357 963	5 319 584 166
Grundfond	50 000 000	1 000 000 000
Reservfond	20 000 000	500 000 000
Dispositionsfond	2 099 000 000	2 160 000 000
Övriga egna fonder	165 000 000	179 000 000
Reserverade vinstmedel	1 402 453	357 963
Vinst för året	2 253 955 510	1 480 226 203
Summa kronor	36 410 905 366	40 319 983 638

Resultat

	1977	1978
	Kronor	Kronor
Kostnader		
<i>Räntor</i>	228 129 890	213 422 773
<i>Kursdifferenser, utrikesrörelsen¹</i>	—	1 263 489 166
<i>Nedskrivning av svenska statspapper och obligationer</i>	152 131 601	89 053 858
<i>Sedlar</i>	40 457 464	36 266 306
<i>Personal</i>	76 006 638	88 473 344
Löner och arvoden	52 489 418	58 120 865
Pensioner och sociala avgifter m. m.	22 760 297	29 515 470
Personalvård	756 923	837 009
<i>Övrig förvaltning</i>	21 854 081	30 524 352
Fastigheter och lokaler	3 860 019	12 093 345
Inventarier och underhåll	3 739 265	4 342 036
Blanketter, tidningar, böcker m. m.	2 993 096	2 583 030
Resor, kurser och konferenser	1 247 476	1 597 306
Kontorsmaterial	1 468 177	322 200
Kommunikation och transporter	5 985 569	6 417 851
Säkerhet och bevakning	806 998	1 354 333
ADB och konsultarvoden	972 975	1 144 567
Övrigt	780 506	669 684
<i>Vinst</i>	2 253 955 510	1 480 226 203
Summa kronor	2 772 535 184	3 201 456 002

¹ I beloppet ingår nedskrivning av valutor med 1 207 mkr.

räkning

	1977	1978
	Kronor	Kronor
Intäkter		
<i>Räntor, utrikesrörelsen</i>	548 221 462	1 153 433 126
<i>Kursdifferenser, utrikesrörelsen¹</i>	292 522 265	
<i>Räntor, svenska statspapper och obligationer</i>	1 491 376 895	1 853 939 081
<i>Övriga räntor</i>	437 707 195	191 231 341
<i>Växlar</i>	1 419 757	772 819
<i>Hypotekslån</i>	429 502 520	183 379 404
<i>Avbetalningslån</i>	6 236 723	6 497 084
<i>Pensionsmedel hos Riksgäldskontoret</i>	548 195	582 034
<i>Avgifter m. m.</i>	1 974 433	1 963 365
<i>Courtage och provisioner m. m.</i>	959 830	1 503 577
<i>Depositioner</i>	362 928	359 688
<i>Förvaltning av statliga fonder m. m.</i>	651 675	100 100
<i>Övrigt</i>	732 934	889 089
Summa kronor	2 772 535 184	3 201 456 002

¹ I beloppet ingår uppskrivning av valutor med 1 055 mkr.

Inom linjen förda poster

	1977	1978
	KronOr	Kronor
Tillgångar		
Taxeringsvärden av riksbankens fastigheter i		
Stockholm, nya riksbankshuset	60 000 000	60 000 000
gamla riksbankshuset	7 000 000	7 000 000
Göteborg	4 100 000	4 100 000
Malmö	510 000	5 900 000
Falun	630 000	630 000
Gävle	500 000	500 000
Halmstad	550 000	550 000
Härnösand	400 000	400 000
Jönköping	440 000	440 000
Karlstad	720 000	720 000
Kristianstad	460 000	460 000
Linköping	1 000 000	1 000 000
Luleå	1 362 000	1 362 000
Nyköping	850 000	850 000
Visby	230 000	230 000
Örebro	650 000	650 000
Östersund	330 000	330 000
Tumba, sedelförbränningshuset	217 000	217 000
Diverse valv	125 000	125 000
	80 074 000	85 464 000
Aktier i Tumba Bruk	25 000 000	25 000 000
Aktier i Banken för internationell betalningsutjämning m. fl.	10 104 869	10 104 869
Riksbankens mynt- och medaljsamling	160 158	160 158
Lån till riksbankspersonalens semesterför- ening	1 422 579	1 439 636
Summa kronor	116 761 606	122 168 663

Utlåning från vissa lånefonder

Den 31 december 1978 utestående lån från olika lånefonder fördelar sig till antal och belopp i tusental kronor på de olika kontoren sålunda:

	Bosättningslån		Avbetalningslån		Egnahems- m. fl. lånefonder	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
Stockholm	7 701	34 903	922	4 927	11	119
Göteborg	3 916	19 698	782	3 515	2	17
Malmö	4 374	18 832	299	1 420	—	—
Falun	1 690	7 869	728	4 570	7	63
Gävle	1 967	9 522	283	1 699	29	187
Halmstad	954	4 217	140	557	37	273
Härnösand	2 091	9 252	203	1 360	28	152
Jönköping	1 665	7 550	297	1 153	7	82
Kalmar	1 221	5 245	349	2 016	8	112
Karlskrona	957	4 476	232	1 125	5	83
Karlstad	1 894	8 586	355	2 164	24	98
Kristianstad	1 427	6 604	120	651	37	457
Linköping	2 368	10 399	320	1 884	15	133
Luleå	2 801	12 946	275	1 727	46	276
Skövde	1 279	6 124	271	2 480	16	141
Nyköping	1 626	7 097	187	1 233	29	328
Umeå	2 008	9 585	701	6 691	76	603
Uppsala	1 773	7 906	1 044	6 971	29	332
Visby	315	1 347	55	388	36	273
Vänersborg	1 978	8 870	230	2 104	46	371
Västerås	1 580	7 038	161	1 061	10	118
Växjö	1 111	4 698	366	1 243	38	358
Örebro	1 266	5 155	980	5 831	2	8
Östersund	1 049	4 801	977	7 981	12	71
Summa	49 011	222 733	10 277	64 761	550	4 655

Riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder

Fullmäktige

Vid utgången av år 1978 hade fullmäktige följande sammansättning.

Torsten Bengtson, ordförande
Allan Hernelius, vice ordförande, deputerad
Carl-Henrik Nordlander, riksbankschef
Erik Wärnberg
Birger Nilsson
Gunnar Sträng
Karl Erik Eriksson

Suppleanter

Bertil Jonasson, personlig suppleant för ordföranden
Fritz Börjesson
Grethe Lundblad
Gunnar Nilsson
Lars Wohlin
Thage Peterson
Rune Ångström
Hans Lundström, vice riksbankschef

Valutastyrelsen

Beträffande valutastyrelsens sammansättning vid utgången av år 1978 hänvisas till styrelsens berättelse, som utgör bilaga 4 till förvaltningsberättelsen.

Disposition av riksbankens vinst för år 1977

I skrivelse till riksdagen föreslog fullmäktige att av riksbankens vinstmedel för år 1977 och balanserade vinstmedel för år 1976, sammanlagt 2 255 357 963 kronor, skulle 650 mkr inlevereras till statsverket under budgetåret 1977/78, 1 605 mkr överföras till dispositionsfonden och återstående 357 963 kronor kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

I anledning av förslaget jämte motioner (1977/78:886 och 1977/78:1753) beslöt finansutskottet hemställa att riksdagen beslutade att av riksbanken tillgängliga vinstmedel skulle 650 mkr inlevereras till statsverket under budgetåret 1977/78, 1 505 mkr överföras till dispositionsfonden, 100 mkr överföras till stiftelsen riksbankens jubileumsfond genom överlämnande av obligationer till ett bokfört värde av samma belopp samt återstående 357 963

kronor kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel (FiU 1977/78:27).

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Riksbankens grundfond och reservfond

På förslag av fullmäktige beslöt riksdagen om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank (RFS 1978:4, SFS 1978:357). Ändringarna innebär att riksbankens grundfond, som sedan 1893 utgjort 50 mkr, skulle höjas till 1 000 mkr samt att riksbankens reservfond, som sedan 1929 utgjort 20 mkr, skulle höjas till 500 mkr. Respektive höjningar skedde per den 3 juli genom överföring från dispositionsfonden.

Sedelutgivningen

Under det gångna året var den utelöpande sedelmängden störst på rapportdagen den 15 december och uppgick då till 27 603,2 mkr, en ökning i förhållande till motsvarande dag 1977 med 3 291,5 mkr eller 13 %. Det lägsta utelöpande sedelbeloppet under 1978 förelåg på rapportdagen den 7 april och utgjorde då 22 482,0 mkr. Den högsta procentuella ökningen i förhållande till 1977 noterades den 7 september och uppgick till 14,4 %. Den lägsta procentuella ökningen registrerades den 7 februari och utgjorde 9,2 %.

Avgivna remissyttranden

Fullmäktige har under året efter remiss avgivit yttrande över följande betänkande, utredningar och skrivelser. I förteckningen har inte medtagits yttranden över ansökningar som remitterats till riksbanken.

19.1, § 1. Industribiståndsutredningens betänkande "Sveriges utvecklings-samarbete för industriområdet" (SOU 1977:77).

19.1, § 2. Departementspromemorian "Handlingssekretess och tystnads-plikt" (Ds Ju 1977:1 och 11).

19.1, § 3. Statens industriverks utredning "Små vattenkraftverk" (SIND PM 1977:13).

19.1, § 4. Enkroneutredningens betänkande "Metallen i enkronemyntet" (Ds E 1977:1).

16.2, § 1. Skrivelse från Stockholms, Göteborgs och Malmös kommuner samt från Stockholms läns landsting om kommunernas utlandsupplåning.

16.2, § 2. Europarådets konvention om migrerande arbetares rättsliga ställning.

2.3, § 1. Betänkandet "Exportkreditfinansiering" (Ds H 1978:1) avgivet av utredningen (H 1977:01) med uppdrag att undersöka om åtgärder bör vidtas för att ge svenska företag ökade möjligheter att konkurrera på i huvudsak samma villkor som andra länders företag i frågor om krediter vid export m. m.

2.3, § 2. Förslag till vissa förändringar i exportgarantisystemet framlagt av Exportkreditnämnden (EKN) i anslutning till betänkandet "Exportkreditfinansiering" (Ds H 1978:1).

2.3, § 3. Lönsparutredningens betänkande "Ökat lönsparande" (Ds E 1978:1).

16.3, § 1. Hemställan från Exportkreditnämnden om att det av riksdagen för u-garantigivning avsedda rambeloppet måtte ökas och att efter riksdagens beslut om sådan utökning regeringen bemyndigar EKN att bevilja u-garantier till ytterligare belopp.

16.3, § 2. Departementspromemorian "Sveriges Investeringsbank AB:s framtida verksamhet" (Ds I 1978:4).

6.4, § 1. Statskontrollkommitténs delbetänkande I, Minskad statskontroll över kommunerna och landstingskommunerna, (Ds Kn 1977:7)– Underställning av beslut om lån och borgen.

20.4, § 2. Finansieringsbolagskommitténs betänkande, "Finansieringsbolag" (SOU 1977:97).

18.5, § 1. Företagsskatteberedningens slutbetänkande "Beskattning av företag" (SOU 1977:86).

25.5, § 1. Biståndspolitiska utredningens betänkande "U-landsinformation och internationell solidaritet" (SOU 1977:73).

1.6, § 1. Skrivelse från generaltullstyrelsen ang. informationsöverföring av import- och exportuppgifter.

22.6, § 2. Kapitalmarknadsutredningens betänkande "Kapitalmarknaden i svensk ekonomi" (SOU 1978:11–13).

22.6, § 4. Medlemsförslag inom Nordiska rådet om valutapolitiskt och monetärt samarbete i Norden.

17.8, § 1. Riksgäldskontorets skrivelser den 19 januari och 21 juni 1978 om reglerna för vinstsumman och sparprenierna i "Nya lönsparandet".

31.8, § 1. Energisparkommissionens betänkande "Energi" (SOU 1978:17).

14.9, § 2. Departementspromemorian "Skeppslega till utlänning (Bare-boat charter)" (Ds K 1978:8).

12.10, § 3. OPAL-utredningens betänkande "Organisatoriska frågor inom länsstyrelserna" (SOU 1978:58).

19.10, § 1. Förslag från styrelsen för Stockholms fondbörs om ändring av 24 § börsordningen.

19.10, § 2. Bostadsstyrelsens förslag till vissa ändringar i 33 o. 34 §§ bostadsfinansieringsförordningen (1974:946).

23.11, § 1. Förslag till införande av en arvodesstadga för förtroendemannauppdrag i styrelsen för riksdagens verk m. m.

14.12, § 2. Finansiering av energisparlån fr. o. m. budgetåret 1979/80.

21.12, § 3. Medlemsförslag inom Nordiska rådet om nordiskt samarbete i OECD om uppförandekod för multinationella företag.

Innestående på särskilda räkningar

Innestående medel på särskilda räkningar vid utgången av år 1978.

Investeringskonton för konjunkturutjämning	1 965,5 mkr	
varav		
investering i rörelse		1 933,3 mkr
investering i skogsbruk		33,2 mkr
Arbetsmiljökonton	312,4 mkr	
Särskilt investeringskonto	89,8 mkr	
Investeringskonto för skog	19,3 mkr	

Utlåning från statliga lånefonder

Vid utgången av år 1978 utestod lån från av riksbanken förvaltade fonder enligt nedan.

	1977	1978
Egnahemslån m. fl.	8,0 mkr	4,7 mkr
Stödlån till jordbrukare	0,1 mkr	66 865 kr
Lånefonder för värnpliktslån	7 050 kr	7 050 kr
Statens fiskredskapslånefond	17 525 kr	11 385 kr

Statens bosättningslånefond

Från Statens bosättningslånefond – till vilken riksdagen såsom kapitalmedel hittills anvisat 278 110 700 kronor utgjorde utlåningen vid utgången av år 1978 ca 222,7 mkr.

Det utestående lånebeloppet har under året ökat med 3,0 mkr. Antalet utestående lån uppgick till 49 011, en ökning under samma tid med 287 lån. Av dessa har 39 148 utgivits till äkta makar och andra sammanboende, 8 771 till ensamstående mödrar och 1 092 till ensamstående fäder eller ensamstående handikappade utan barn.

Medelbeloppet för under året utlämnade lån utgjorde 6 959 kronor.

Regeringen utfärdade den 11 maj 1978 förordning om ändring i förordningen (1976:264) om statligt bosättningslån innebärande ändringar i 1 och 8 §§ (SFS 1978:285). Ändringarna innebärdels att bosättningslån endast utgår i mån av tillgång på medel och dels att bosättningslån skall löpa med en årlig ränta som med 2 1/2 procentenheter överstiger det vid varje tillfälle fastställda officiella diskontot. Tidigare löpte bosättningslån med en ränta motsvarande normalräntan. Med anledning av ändringarna utfärdade fullmäktige den 24 maj 1978 föreskrifter om ändring i riksbankens tillämpningsföreskrifter (RBFS 1977:4) till förordningen (1976:264) om statligt bosättningslån (RBFS 1978:1). I samband härmed beslöt fullmäktige om en höjning av högsta medgivna inkomst för erhållande av bosättningslån från 75 000 till 85 000 kronor.

Fördelningen på de olika kontoren av lånen till antal och belopp framgår av de uppgifter som intagits på s. 39.

För förvaltningen av bosättningslånen uppbär riksbanken ingen ersättning.

Frånlåneverksamhetens början i januari 1938 och till utgången av 1978 har utlämnats lån till ett sammanlagt belopp av omkring 1 117 mkr. Därav har ca 876,6 mkr återbetalats och ett belopp om ca 5,8 mkr avskrivits.

Utlåning från riksbankens avbetalningslånefond.

Antalet utestående lån från riksbankens avbetalningslånefond, vilken uppgår till 125 mkr, uppgick vid utgången av år 1978 till 18 277 med den fördelning mellan bankens kontor som framgår av s. 39. Den sammanlagda lånesumman vid årets utgång utgjorde ca 65 mkr.

Riksbankens personal vid utgången av åren 1977 och 1978

	Huvudkontoret		Avdelningskontoren		Summa	
	1977	1978	1977	1978	1977	1978
Förordnandetjänstemän	14	14	22	—	36	14
Handläggande personal i övrigt	207	242	88	141	295	383
Biträdespersonal ¹	298	278	312	320	610	598
Övrig personal ²	26	13	51	44	77	57
Totalsumma	545	547	473	505	1 018	1 052

¹ Riksbanksassistenter, kontorister, expeditiönsassistenter m. fl.

² Ej lönegradsplacerad personal: lokalvårdare, fastighetsarbetare, tillfälligt anställd personal m. fl.

Riksbankens publikationer

Fullmäktige har under året beslutat om vissa förändringar i riksbankens publiceringsverksamhet att gälla från år 1979. Dessa innebar i huvudsak

- att förvaltningsberättelsen, som varje år före januari månads utgång skall avges till riksdagen, kortas ner och begränsas till de avsnitt som behandlar riksbankens huvuduppgifter, nämligen förutom den förvaltningsmässiga sidan, den förda kredit- och valutapolitiken samt valutastyrelsens berättelse,
- att en publikation utges tre eller fyra gånger om året. Denna skulle innehålla den typ av beskrivningar som för närvarande återfinnes i förvaltningsberättelsen, nämligen utvecklingen på kreditmarknaden, ränteutvecklingen, betalningsbalansens utveckling, valutamarknaden m. m. Därutöver skulle den innehålla information från riksbankens verksamhetsfält samt
- att nuvarande årsbok blir en rent statistisk årspublikation.

Alla ovanstående publikationer skulle utges på svenska och engelska.

Administrativt utvecklingsarbete

Avdelningskontorsutredningen, som tillsattes av fullmäktige i december 1975, avlämnade i december sin slutrapport. Rapporten, som utsänts på remiss, avses att behandlas av fullmäktige under våren 1979.

De förstudier om övergång till automatisk databehandling inom vissa delar av riksbankens verksamhetsområde som påbörjades under 1977 har slutförts och fullmäktige har på basis av dessa fastlagt en plan för ADB-verksamheten i riksbanken avseende åren 1978–1982. Enligt planen skall ADB-system utvecklas för bl. a. betalningsbalansstatistik, ekonomisk analys och statistikbearbetning. Infordrade anbud på central datorutrustning har under året utvärderats och beslut om inköp avses kunna ske i början av år 1979.

Riksbankens fastigheter

Inflyttning har under året ägt rum i riksbankens nya kontorsfastighet i Malmö. Riksbanken har för Malmökontoret till den 31 december 1978 utbetalat ett totalt belopp om 43,2 mkr.

Ombyggnad av riksbankens fastighet i Luleå pågår enligt plan och projekteringen för byggnadsverksamheten vid avdelningskontoret i Jönköping, som påbörjades 1976, har under året fortsatt. Övriga planer på om- eller nybyggnader har uppskjutits i avvaktan på fullmäktiges ställningstagande till avdelningskontorsutredningens förslag om den framtida kontorsorganisationen.

Under året har nya säkerhetssystem installerats vid sex avdelningskontor.

Inspektioner m. m.

I bankoreglementet föreskrivna inspektioner har verkställts under året.

Föreskrivna inventeringar och undersökningar har ägt rum av huvudkontorets kassor och förvaringsrum. Revision har under året verkställts vid samtliga avdelningskontor.

Internationellt finansiellt samarbete

Internationella valutafondens (IMFs) stadga

Det förslag till ändrad IMF-stadga som valutafondens styrelse godkände 1976 trädde i kraft för samtliga medlemsländer den 1 april 1978. Revisionen av stadgan innebär följande väsentliga förändringar.

Parivärdesystemet upphävs formellt och alla typer av växelkursarrangemang legaliseras. Samtidigt åtar sig medlemsländerna att samarbeta sinsemellan och med fonden för att säkra ordnade kursarrangemang och för att främja ett stabilt kurssystem. Vidare ges valutafonden en väsentlig roll som övervakare av kurssystemet och av medlemsländernas valutapolitik. Fonden skall även utarbeta riktlinjer för medlemsländernas agerande härvidlag.

Guldets funktion som referensenhet för kurssystemet och som värdeenhet för SDR upphävs. Därmed avskaffas formellt det officiella guldpriset, som redan tidigare förlorat sin praktiska betydelse. Vidare slopas samtliga krav på användning av guld vid transaktioner med fonden. Syftet med ändringarna på detta område är att bidra till en gradvis minskning av guldets roll i valutasystemet.

Medlemsländerna åtar sig att föra en reservpolitik som är förenlig med målen att främja en bättre övervakning av den internationella likviditeten och att göra den särskilda dragningsrätten (SDR) till den huvudsakliga reservtillgången i valutasystemet. En rad tekniska ändringar har genomförts för att öka SDRs användbarhet som reservtillgång.

Reglerna för utnyttjandet av fondens resurser anpassas helt till gällande praxis, vilket innebär att en rad komplicerade detaljbestämmelser i den gamla stadgan avskaffas. Den nya stadgan innehåller också regler som ökar medlemsvalutornas användbarhet i fondens verksamhet.

I anslutning till en preliminär överenskommelse om stadgerevisionen enades de industriländer som ingår i tio-gruppen i augusti 1975 om vissa övergångsarrangemang på guldområdet. Uppgåelsen innebar att de 10 ländernas samt valutafondens samlade guldinnehav inte skulle få utökas under en tvåårsperiod. Vidare förband sig länderna ifråga att ej vidta åtgärder för att fixera guldpriset. Giltighetstiden för dessa övergångsarrangemang utlöpste den 31 januari 1978. Tio-gruppen beslöt därvid att ej förlänga arrangemangen med hänsyn till att den reviderade IMF-stadgan snart skulle träda i kraft.

Likviditetsfrågor

Förstärkningen av IMFs ordinarie resurser

Efter den reviderade IMF-stadgans ikraftträdande genomfördes de höjningar

av medlemsländernas kvoter som överenskommits inom ramen för *den sjätte allmänna kvotöversynen*. Översynen, som totalt sett resulterade i en ökning av kvotsumman i IMF från ca 29 till 39 miljarder SDR¹, innebar för Sveriges del en kvothöjning från 325 till 450 milj. SDR. Höjningen med 125 milj. SDR (ca 700 mkr) inbetalades i sin helhet i kronor.

Fondstyrelsens resolution om den sjätte kvotöversynen föreskrev att följande översyn skulle vara avslutad i början av 1978. En principöverenskommelse om *den sjunde allmänna kvotöversynen* kunde emellertid nås först vid IMF:s interimskommittés möte i september. Kommittén enades om att en total kvothöjning med 50 % var rimlig för att åstadkomma bättre balans mellan storleken på IMF:s resurser och medlemsländernas behov av medelfristigt betalningsbalansstöd. I december antog fondens styrelse en slutlig resolution i frågan.

Enligt resolutionen skall de totala kvoterna i IMF höjas från 39 till 58,6 miljarder SDR, dvs. med 50 %. Denna totalhöjning förutsätter att samtliga medlemsländer accepterar föreslagna individuella ökningar. Höjningen skall avse kommande femårsperiod, vilket betyder att förslag om ny översyn i princip skall aktualiseras först i slutet av 1983. Vad gäller fördelningen på medlemsländerna är kvotökningen i huvudsak proportionell. Selektiva höjningar förutses endast förett fåtal u-länder, i första hand oljeexporterande länder. Vidare gäller att en fjärdedel av kvothöjningen skall inbetalas i SDR.

För Sverige innebär den sjunde översynen en kvothöjning från 450 till 675 milj. SDR. De nya kvoterna kan träda i kraft först sedan godkännande erhållits från medlemmar som sammanlagt har minst 75 % av kvoterna i IMF. Godkännande skall meddelas senast den 1 november 1980.

Nya SDR-tilldelningar

Samtidigt med överenskommelsen om sjunde kvotöversynen enades interimskommittén om att rekommendera att tilldelningarna av särskilda dragningsrätter skulle återupptas. Enligt kommittén skulle nya tilldelningar om 4 miljarder SDR per år ske under treårsperioden 1979-1981. Fondstyrelsen antog i december en resolution i enlighet med interimskommitténs rekommendationer. Detta betyder att de medlemsländer som deltar i SDR-systemet redan den 1 januari 1979 kommer att erhålla en första nytilldelning av SDR. För Sverige kommer de nya tilldelningarna att uppgå till ca 47 milj. SDR per år eller totalt ca 140 milj. SDR under treårsperioden.

Den supplementära finansieringsfaciliteten

Fondens direktion beslutade i augusti 1977 att upprätta en extraordinär lånefacilitet, den supplementära finansieringsfaciliteten, som skall möjlig-

¹ En SDR motsvarade vid utgången av 1978 ca 5,60 kr.

göra utvidgad kreditgivning till medlemsländer med stora bytesbalansunderskott. Faciliteten skall finansieras genom upplåning från oljeexporterande länder och industriländer. För ikraftträdande krävs att låneavtal om 7,75 miljarder SDR ingåtts, varav minst 6 avtal om 500 milj. SDR eller högre belopp. Detta villkor har ännu inte uppfyllts på grund av att godkännandet av låneavtalen fördröjts i vissa långivarländer. Faciliteten beräknas dock komma att träda i kraft under början av 1979.

Valutafondens löpande verksamhet

I anknytning till den reviderade IMF-stadgans ikraftträdande fattade fondens direktion beslut om en rad nya tillämpningsföreskrifter. Vad gäller växelkursystemet fastställdes regler för medlemsländernas notifikation till fonden av tillämpade kursarrangemang i enlighet med artikel IV i den nya stadgan. Vidare fastställdes riktlinjer för de regelbundna konsultationer som skall äga rum mellan fonden och varje medlemsland på grundval av växelkursbestämmelserna i artikel IV. Dessa konsultationer, som inleddes under året, följer i stort sett samma procedur som fondens tidigare konsultationer med medlemsländerna.

I fråga om värderingen av SDR genomfördes en översyn av den metod som infördes 1974 och som är baserad på en korg av de 16 viktigaste medlemsvalutorna, däribland den svenska kronan. Översynen, som baserades på exportstatistik för perioden 1972–1976, ledde till att Irans och Saudiarabiens valutor intogs i SDR-korgen i stället för den danska kronan och den sydafrikanska randen. Dessutom justerades vikterna för vissa valutor. Beslutet om reviderad värderingsmetod, som trädde i kraft den 1 juli 1978, förutser att revideringar av SDR-korgen i fortsättningen skall ske med fem års mellanrum.

I samband med principöverenskommelsen om nya SDR-tilldelningar uppnåddes enighet om ytterligare tekniska ändringar rörande SDR. För det första skall räntan på SDR höjas från 60 till 80 % av det vägda genomsnittet av de korta marknadsräntorna i de fem största medlemsländerna. Ändringen innebär att SDR-räntan, som för närvarande uppgår till 4 %, höjs med 2 procentenheter från första kvartalet 1979. Översyner och eventuella justeringar av räntan skall – liksom hittills – ske varje kvartal. För det andra ändras den s. k. rekonstitutionsplikten, dvs. kravet att en medlems genomsnittsbekämplighet av SDR över en femårsperiod uppgår till visst minimibelopp. Denna förpliktelse sänks från 30 till 15 % av medlemmens kumulativa nettotilldelning.

Den sammanlagda tilldelningen av SDR utgjorde vid utgången av 1978 alltså 9 315 milj. SDR, varav Sverige tilldelats 107,05 milj. SDR. Tilldelningarna av SDR kommer, som ovan nämnts, att återupptas 1979.

Riksbanken, som äger de särskilda dragningsrätter som tilldelats Sverige, har hittills inte använt SDR för att anskaffa valuta. Riksbanken har däremot

Tabell 1. Utnyttjande av IMF:s resurser¹. Dragningar och återbetalningar av valutor

	Milj. SDR				
	Dragningar	varav kronor	Återbetalningar	varav kronor	Nettoutnyttjande av fondens resurser
1947-74	27 815	292,7	16 657	229,6	11 158
1975	1 615	17,8	429	8,6	1 186
1976	4 866	97,5	1 066	8,7	3 800
1977	3 425	29,6	2 654	20,5	771
1978 jan-nov	3 649	—	3 382	32,6	267
Totalt	41 370	437,6	24 188	300,0	17 182

¹ Exkl. oljefaciliteten

under året, för första gången sedan systemet infördes, tillhandahållit andra deltagare i SDR-systemet valuta mot erhållande av SDR (5 milj.). Deltagarländernas användning av SDR uppgick under 1978 till 3 996 milj. SDR mot 2 627 milj. SDR 1977.

Dragningar och återbetalningar under fondens ordinarie faciliteter framgår av tabell 1.

Bland de åtgärder som USA vidtog i november för att stödja dollarn ingick utnyttjande av den amerikanska reservställningen i IMF. Den amerikanska dragningen, som totalt uppgick till 2 275 milj. SDR, finansierades dels genom utnyttjande av fondens ordinarie resurser till ett belopp av 1 498 milj. SDR, dels genom ianspråktagande av 777 milj. SDR under GAB-avtalet¹. Utnyttjandet av GAB-avtalet avsåg endast Förbundsrepubliken Tysklands och Japans utlåningsåtaganden.

Utförsäljningen av 1/6 av fondens guldbehållning, dvs. 25 milj. uns, vilken påbörjades 1976 har fortsatt under året. Hittills har intäkter på totalt ca 2 767 milj. dollar erhållits vid 28 guldauktioner, varav 1 384 milj. dollar vid de 12 auktionerna 1978. Försäljningspriset vid auktionerna under 1978 har varierat mellan 170 dollar och 224 dollar per uns. Merparten av intäkterna, ca 2 045 milj. dollar, används för att finansiera en s. k. Trust Fund som administreras av valutafonden. Trust Fund har till uppgift att bistå u-länder med låg per capita-inkomst med betalningsbalansstöd på betydligt mjukare villkor än dem fonden normalt tillämpar. Låneutbetalningarna från denna fond har hittills uppgått till 841 milj. dollar.

Interimskommitténs ramöverenskommelse i guldfrågan från augusti 1975 innebär också att ytterligare ca 25 milj. uns guld skall återställas, restitueras, till medlemsländerna. Restitutionen skall ske genom att guldets säljs till det

¹ Under GAB-avtalet ställer i-länderna i den s. k. tio-gruppen, däribland Sverige, samt Schweiz medel till fondens disposition, då det inom ländergruppen uppkommer behov av att i större omfattning utnyttja fondens faciliteter.

Tabell 2. IMF:s kronbehållning och Sveriges nettoställning i IMF

Milj. SDR

Slutet av	Kronbehållning		Nettoställning ¹
	belopp	% av kvoten	
1975	229,9	71	95,1
1976	143,4	44	231,6
1977	163,2	50	225,4
1978	314,5	70	191,0

¹ Nettoställningen motsvarar summan av egentlig guldtranch (i guld inbetalat insatskapital), särskild guldtranch (det belopp fonden netto disponerat av det i kronor inbetalda insatskapitalet) och långivning till IMF.

officiella priset (35 SDR per uns) mot vederlag i nationell valuta. Restitutionen genomförs vid fyra tillfällen med ca tolv månaders intervall under perioden 1977–1980. Tre delrestitutioner, i januari och december 1977 samt i december 1978, har hittills ägt rum. Vid varje tidpunkt såldes ca 6 milj. uns guld, varvid valutafonden erhöll ca 219 milj. SDR i intäkter. Sveriges andel vid vardera försäljningen utgjorde ca 70 000 uns guld.

IMF:s kronbehållning och Sveriges nettoställning i fonden, som inräknas i den officiella valutareserven, framgår av tabell 2.

Under året erhöll Solomon Islands, Seychellerna, Kap Verde, Dominica och Djibouti medlemskap i IMF. Antalet medlemsländer vid årets slut uppgick till 138.

Världsbanken och Internationella utvecklingsfonden

Världsbankens (IBRDs) nettouplåning och utlåning redovisas i tabell 3. Internationella utvecklingsfondens (IDAs) medlemsbidrag och utlåning framgår av tabell 4.

Tabell 3. IBRDs nettouplåning och utlåning

Milj. US-dollar¹

	Nettoupplåning	Beviljade lån	Utbetalade lån
1947–76	17 309	35 036	21 546
1977	4 303	5 098	2 693
1978 jan–okt	4 552	5 849	2 457
Totalt	26 164	45 983	26 696

¹ Nettouplåning och utlåning redovisas i dollar med ett guldinnehåll av 0,736662 g, vilket motsvarar 1 dollar enligt det till valutafonden i oktober 1973 anmälda parivärdet.

Tabell 4. IDAs medlemsbidrag och utlåning

Milj. US-dollar¹

	Medlemsbidrag ²	varav Sveriges bidrag	Beviljade lån	Utbetalade lån
1961-76	17 817	414	10 358	6 279
1977	2 857	98	1 725	1 251
1978 jan-okt	727 ³	98 ⁴	2 671	891
Totalt	21 401	610	14 754	8 421

¹ Bidrag och utlåning redovisas i dollar med ett guldinnehåll av 0,736662 g, vilket motsvarar 1 dollar enligt det till valutafonden i oktober 1973 anmälda parivärdet.

² Medlemsbidrag består av ursprungligt inbetalat bidrag från alla medlemmar samt bidrag under de s. k. påfyllnaderna.

³ Avser bidrag t. o. m. tredje kvartalet.

⁴ Det svenska bidraget till den femte påfyllnaden – som avser helåret 1978 – har fastställts i svenska kronor till den växelkurs som gällde 14 mars 1977 (1 US-dollar = 4,2175 kr.).

Utlåningsräntan för IBRDs ordinarie lån, vilken fastställs för varje kvartal, låg under 1978 i intervallet 7,35–7,50 %.

IBRDs tecknade kapital uppgick den 30 september 1978 till 36 389 milj. dollar. Bankens styrelse godtog 1977 ett förslag om att höja det auktoriserade kapitalet med 7 000 milj. dollar till 34 000 milj. dollar.¹ Möjligheten att höja kapitalinsatserna står öppen för medlemsländerna fram till den 1 oktober 1980. Sverige utnyttjade denna möjlighet redan 1977. Sveriges tecknade kapital i Världsbanken uppgår härmed till 367,6 milj. dollar,¹ varav 10 % inbetalats.

Inbetalningar till den femte påfyllnaden av IDAs resurser pågår f. n. Sverige har utfäst sig att bidra med 1 239 mkr (ca 294 milj. dollar), vilka skall fördelas över budgetåren 1977/78–1979/80. Den andra inbetalningen, omfattande 413 mkr, gjordes i november 1978 i form av en skuldsedel.

Övrigt internationellt finansiellt samarbete

Som en följd av Sveriges medlemskap i *Interamerikanska utvecklingsbanken* (IDB) inbetalades i september 1978, i form av skuldsedlar deponerade i riksbanken, dels 1,3 mkr utgörande den andra insatsen i det interregionala kapitalet, dels 16,2 mkr till fonden för särskild verksamhet. Vidare erlades, i form av kapitalöverföring, ytterligare 1,3 mkr till det interregionala kapitalet. Dessutom har IDB begärt inlösen av delbelopp från tidigare skuldsedlar. I samband härmed har överförts 0,4 mkr till det interregionala kapitalet och 3,1 mkr till fonden för särskild verksamhet.

I samband med höjningar av de totala kapitalinsatserna i *Afrikanska ut-*

¹ Avser dollar av 1944 års värde.

vecklingsfonden samt *Asiatiska utvecklingsfonden* har från svensk sida under 1978 gjorts delbetalningar om 31,1 mkr resp. 27,8 mkr. Överföringarna sker via konto i riksbanken.

Tre nya *utvecklingsbiståndskrediter* till Cuba, Tunisien och Zambia har under året lämnats av Sverige. Riksbanken har, liksom vid tidigare kreditavtal, åtagit sig att medverka banktekniskt vid dessa-avtals tillämpning.

Under året har den tredje delbetalningen av den svenska kapitalinsatsen i *Nordiska investeringsbanken* fullgjorts. Även denna betalning, 15 milj. SDR, överfördes via konto i riksbanken.

Överenskommelsen mellan riksbanken och Federal Reserve Bank of New York om ömsesidiga kreditfaciliteter i form av swaptransaktioner i kronor och dollar har förlängts att gälla till den 3 december 1979. Överenskommelsen, som omfattar 300 milj. dollar, har hittills ej utnyttjats.

Riksbankens jubileumsfond

Fondens intäkter 1978 var 28 352 403:69 kronor. Förvaltningskostnaderna uppgick till 1 350 443:13 kronor och projektomkostnaderna till 949 929:28 kronor. Fondens forskningsmedel därutöver kom alltså att utgöra 26 052 031:28 kronor. Under året beviljades anslag till ett sammanlagt belopp av 21 144 770:– kronor. Under dessa och tidigare beviljade anslag utbetalades 23 851 822:09 kronor.

Under året upplupna men ej uppburna räntor har ej bokförts. Fondens ställning per den 31 december 1977 och 1978 framgår av följande balansräkning. Obligationerna upptages på tillgångssidan till nominella värden, medan som motpost på skuldsidan redovisas "Obligationers värderingskonto". Sistnämnda konto motsvarar summan av kapitalkonto samt skillnaden mellan obligationernas nominella och tidigare bokförda värden.

Bland skulderna har i 1978 års balansräkning upptagits "Ej utnyttjade anslag" med 537 426:65 kronor, varmed avses beviljade anslag som aldrig kommit att utnyttjas samt överblivna, till fonden återbetalade medel.

Balansräkning

per den 31 december 1977 och 1978

	1977	1978
<i>Tillgångar</i>		
Obligationer	585 052 000:–	684 902 000:–
Checkräkning i riksbanken	6 264 913:59	9 577 928:74
Postgiro	5 317:60	6 881:44
Kassa	500:–	500:–
Summa kronor	591 322 731:19	694 487 310:18
<i>Skulder</i>		
Obligationers värde regleringskonto	546 709 545:96	646 675 395:96
Beviljade, ej utbetalda anslag	15 926 346:19	16 264 816:40
För pensionsavgifter m. m. reserverade medel	1 691 959:65	1 691 959:65
Disponibla medel	6 059:26	3 234 147:26
Ej utnyttjade anslag	577 355:52	537 426:65
Innehållen skatt	34 757:–	31 533:–
Årets nettointäkt	26 376 707:61	26 052 031:28
Summa kronor	591 322 731:19	694 487 310:18

Resultaträkning

per den 31 december 1977 och 1978

	1977	1978
<i>Utgifter</i>		
Förvaltningskostnader	1 040 094:94	1 350 443:13
Projektkostnader	663 467:64	949 929:28
Övriga forskningsmedel	26 376 707:61	26 052 031:28
Summa kronor	28 080 270:19	28 352 403:69
<i>Inkomster</i>		
Räntor	28 062 369:35	28 333 408:79
Övriga intäkter	17 900:84	18 994:90
Summa kronor	28 080 270:19	28 352 403:69

Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne

Till fonden har under 1978 influtit räntor till ett belopp av kronor 1 829 855:50.

Under året upplupna, ej uppburna räntor, har ej bokförts.

Till Nobelstiftelsen har utbetalats 1 196 250 kronor, varav 725 000 kronor utgör 1978 års ekonomipris och 471 250 kronor förvaltningskostnader.

Fondens ställning framgår av följande utdrag ur räkenskapen, som upptar de till fonden ursprungligen avsatta obligationerna till marknadsvärdet vid utgången av år 1968 och de därefter köpta obligationerna till de faktiska inköpsvärdena.

Balansräkning

per den 31 december 1977 och 1978

	1977	1978
<i>Tillgångar</i>		
Obligationer utfärdade av		
hypoteksinrättningar	9 475 000:–	9 475 000:–
kommuner	4 130 000:–	4 130 000:–
industrier	11 076 500:–	12 091 000:–
På räkning i riksbanken	1 332 340:86	888 013:11
	26 013 840:86	26 584 013:11
<i>Skulder</i>		
Kapitalkonto	26 013 840:86	26 584 013:11

Resultaträkning

<i>Utgifter</i>		
Prissumma och kostnader	1 155 000:–	1 196 250:–
Räntor m. m.	–	63 433:25
Överskott	567 925:–	570 172:25
	1 722 925:–	1 829 855:50
<i>Inkomster</i>		
Räntor	1 722 925:–	1 829 855:50

Valutastyrelsens berättelse

Till fullmäktige i Sveriges riksbank

Valutastyrelsen får härmed avge verksamhetsberättelse för år 1978.

Valutaförfattningarna

Förordnande om fortsatt valutareglering meddelades under året för ytterligare ett år, dvs. till utgången av juni 1979 (Prop. 1977/78:169, FiU 1977/78:35, SFS 1978:259).

I samband med beslutet om förordnande om fortsatt valutareglering infördes i *valutalagen* (15 §) en bestämmelse som ger tullmyndighet rätt att vid gränsstationerna genomföra rutinmässiga stickprovskontroller av införsel och utförsel av betalningsmedel. I *valutaförordningen* vidtogs inga ändringar.

Den 1 oktober ersatte *riksbankens föreskrifter om tillämpning av valutaförordningen* bland annat riksbankens meddelanden beträffande tillämpningen av valutaförordningen och riksbankens cirkulär till bankerna. Dessa föreskrifter ingår i riksbankens författningssamling och utgör dess B-serie. Utarbetandet av de nya föreskrifterna har haft som främstas syfte att på ett mer överskådligt och enhetligt sätt presentera de regler som tillämpas i valutaregleringen. Tonvikten har lagts på föreskrifter för valutabankerna och allmänheten men härjämte har en utvidgad information lämnats om av riksbanken tillämpad tillståndspraxis. Föreskrifterna har utformats på ett sätt som överensstämmer med de kungörandekrav som anges i lagen med bestämmelser om författningssamlingar utgivna av riksdagen och riksbanken (RFS 1976:10).

Tillämpningen av valutaregleringen

Valutaregleringen utövades under 1978 efter i stort sett samma principer som under senare år.

Finansiell upplåning i utlandet

Företagens långfristiga upplåning i utlandet medgavs ske på i huvudsak två vägar.

Dels lämnades tillstånd att uppta lån överstigande motvärdet av 10 mkr för finansiering av ändamål angelägna från bytesbalanssynpunkt och för finansiering av direkt investering i utlandet. Bestämmelsen infördes i december 1977 och ersatte då kravet att upplåningen skulle avse finansiering av

industriell investering som bedömdes angelägen från bytesbalans- och valutasynpunkt. Ändringen syftade till att bredda basen för utlandsupplåningen och därmed möjliggöra en ökning därav.

Dels förelåg möjlighet för främst mindre och medelstora företag även under 1978 att uppta lån på i regel högst motvärdet av 10 mkr under de ramtillstånd som ger valutabank möjlighet att inom ett av riksbanken fastställt belopp upplåna medel i utlandet för finansiering av allmänt produktiv verksamhet i Sverige och för finansiering av direkt investering i utlandet. Riksbanken har successivt förlängt dessa ramtillstånd sedan de infördes 1976. Senaste förlängningen gäller till utgången av 1979. Det sammanlagda rambeloppet höjdes under året från ca 2 700 mkr till ca 3 600 mkr. I december beslöts att rambeloppen skulle få revolverande karaktär. Detta innebär att upp- och utlåning ånyo kan ske när utrymme på grund av återbetalningar uppkommer inom ramen för de tidigare medgivna beloppen.

I bägge fallen skall löptiden vara genomsnittligt minst fem år.

Från slutet av juni lämnade riksbanken normalt tillstånd till förtidsinlösen av utlandslån. För att detta inte skulle leda till en nedgång i utlandsupplåningen förutsattes att nytt lån i utlandet upptogs med minst samma löptid som det inlösta lånets återstående löptid. Det nya lånet behövde ej, som tidigare, tas upp i samma valuta eller hos samma långivare som det inlösta lånet. Låntagares önskemål att konvertera till lån med bättre betalningsvillkoreller till valutormed förmodad mindre kursrisk tillgodosågs med dessa regler.

Kommersiella krediter

Beträffande finansiering av svensk import och export genom upplåning i utlandet skedde under året vissa förändringar.

Valutabankerna medgavs att från den 1 oktober utan riksbankens särskilda tillstånd lämna utländsk bank kredit i kronor under högst sex månader för finansiering av svensk export och import. Sådana krediter i utländsk valuta kan lämnas av bankerna inom ramen för deras deltagande i internationell kreditförmedling.

I september beslöts att från och med den 1 januari 1979 ge valutabankerna möjlighet att med riksbankens tillstånd från fall till fall i utlandet uppta lån för vidareutlåning i utländsk valuta till svenska företag på kortare tid än genomsnittligt fem år för finansiering av kommersiella krediter avseende både varor och tjänster. Riksbanken medgav tidigare i princip ej valutabankerna att göra dylik utlåning. Inom ramen för ett av riksbanken fastställt belopp får valutabankerna dessutom utan riksbankens särskilda tillstånd uppta lån i utlandet för vidareutlåning i utländsk valuta till svenska företag på högst sex månader för finansiering av varuimport och kreditgivning vid varuexport. Bakomliggande handelstransaktioner skall vara avslutade på

kommersiellt vanliga villkor.

Genom förordningen om exportkreditfinansiering med statligt stöd m. m. (SFS 1978:404) kan AB Svensk Exportkredit sedan den 1 juli 1978 lämna exportkredit med statligt stöd. Riksbankens krav att kredit till svensk exportörs utländske motpart eller dennes bank som har en löptid på minst fem år och uppgår till minst 100 mkr skall refinansieras i utlandet upphävdes i anslutning därtill beträffande krediter givna inom ramen för nämnda finansieringssystem. AB Svensk Exportkredits behov av lånekapital för detta ändamål täcks nämligen i huvudsak genom upplåning utomlands.

Direkta investeringar i utlandet

Ansökningar om tillstånd avseende direkta investeringar i utlandet behandlades enligt de allmänna riktlinjer som gällt under de senaste åren. Sådana investeringar medgavs alltså om de främjade export från Sverige eller på annat sätt var gynnsamma från bytesbalanssynpunkt. Valutautflödet från Sverige begränsades även under 1978 genom det sedan 1974 gällande kravet att investeringar skall finansieras genom upplåning i utlandet med en genomsnittlig löptid på minst fem år. Undantag från kravet gjordes liksom tidigare för investeringar i försäljningsföretag och andra företag som i betydande omfattning avsätter export från Sverige samt i övrigt för mindre investeringar och för investeringar i utvecklingsländer som är huvudmottagare av svenskt bistånd. I ärenden rörande nyinvesteringar och större följdinvesteringar i tillverknings- och sammansättningsföretag samt i större tjänsteproducerande företag begärdes uppgift om de anställdas inställning till den planerade investeringen.

Restriktionerna på direkta investeringar i utlandet tillämpades även under 1978 med stöd av artikel 7 c i OECD:s kapitalliberaliseringsstadga, vilken får åberopas av medlemsland som är i betalningsbalanssvårigheter.

Finansiering av direkt investering i Sverige

Sedan 1974 tillämpas i fråga om tillstånd för valutautlåning att i Sverige upplåna medel för finansiering av direkt investering i Sverige regeln att högst hälften av investeringsbeloppet får upplånas i Sverige, medan resten skall tillföras från investeraren i utlandet. En förutsättning för tillstånd till svenskt kreditinstitut att lämna lån till utländskt dotterbolag i Sverige med borgen från moderbolaget är på motsvarande sätt att minst hälften av erforderliga medel överförs från utlandet. Dessa regler hade ej tillämpats för lån avseende rörelsemedel och ej heller för lån under 1 mkr. I november beslöts att denna beloppsgräns skulle höjas till 5 mkr.

Smärre tillämpningsändringar

I samband med införandet av de nya föreskrifterna den 1 oktober vidtogs en

rad smärre ändringar i tillämpningen av valutaregleringen. De viktigare återges översiktligt nedan.

Det som tidigare kallats allmänt konto, dvs. konto i kronor hos valutabank för valutautlåning med fast bostad i utlandet, betecknas numera *externt kronkonto*. Från förbudet mot räntegottgörelse på externt kronkonto har redan tidigare gjorts undantag för konto för den som är eller varit svensk medborgare eller för utländsk medborgare som haft fast bostad i Sverige eller äger fastighet här. Det externa kronkontot får i fortsättningen vara räntebärande även då kontot förs för utländsk beskickning eller för utländsk medborgare som tillhör sådan beskickning samt då kontobehållningen utgör täckning för betalning under öppnad exportremburs.

Spärrat konto är ett konto i kronor hos svensk bank för den som efter emigration blivit valutautlåning. Genom ändring av reglerna har nu medgivits att betalning vid försäljning i Sverige av alla slag av emigranternas tillgångar här får ske till spärrat konto. Däremot är det inte längre möjligt för emigrant att utan särskilt tillstånd tillföra kontot medel från utlandet. Anledningen till den senare ändringen är att dylik tillförsel till emigranternas konto ej anses böra få ske för räntebärande placering på konto, något som normalt ej medges andra valutautlåningar. Ej heller bör hitförda medel kunna utlånas i Sverige utan den begränsning som uppställda kriterier för inlåning från utlandet eljest medför; för medel som emigrant kvarhåller i Sverige efter utflyttningen brukar tillstånd lämnas för utlåning utan sådan begränsning.

Med *utlandslönekonto* har en ny kontoform införts som är avsedd att underlätta lönebetalningar till och kontoföring för person som är utsänd från Sverige till utlandet och anställd hos svensk arbetsgivare. Ett sådant konto kan öppnas av valutabank utan föregående prövning huruvida kontohavaren är valutainlåning eller valutautlåning. Vid disposition av medlen på kontot gäller dock vissa begränsningar som är beroende av kontohavarens valutarättsliga status. Den som är valutainlåning får använda kontomedel i utlandet endast för uppehållskostnader och inköp för personligt bruk. Valutautlåning får i Sverige disponera medel på kontot för betalning som är löpande betalning enligt valutaförordningen eller är medgiven av riksbanken.

Enligt valutaförordningen anses varulikvid, inbegripet förskottslikvid, på normala betalningsvillkor vid import av varor som löpande betalning. Riksbanken anger i tillämpningsföreskrifterna vad som är att anse som normala betalningsvillkor. Tidigare gällde att *förskottsbetalning vid varuimport* ansågs ske på normala villkor bland annat om varans värde ej översteg 50 000 kr. Numera gäller att förskottsbetalning för vara som är värd högst 100 000 kr. anses som löpande.

Den generellt medgivna rätten att genom valutabank motta *betalning från utlandet för valutautlånings aktieteckning vid nyemission i svenskt aktiebolag* har inskränkts såtillvida att betalning ej får mottas utan särskilt tillstånd då

teckningsrätten grundas på aktieinnehav som representerar direkt investering. Därmed nås att aktieteckningen, liksom andra transaktioner rörande direkta investeringar från utländsk sida i Sverige, kan prövas av riksbanken.

Emigrant medges som regel att i samband med sin emigration överföra högst 100 000 kr. av sin förmögenhet till utlandet. Emigranten skall därefter genom att ha bott utomlands under en s. k. kvalifikationstid visat sig ha för avsikt att förbli emigrant innan han får riksbankens medgivande att utföra resterande kapitalmedel. Bestämningen av denna kvalifikationstid, som tidigare varit ett kalenderår efter utflyttningsåret, har sedan den 1 oktober anknutits till den skatterättsliga bedömningen av bosättningsförhållandena. Emigrant, som enligt 53 § kommunalskattelagen med därtill hörande anvisningar ej längre är att anse som bosatt i Sverige, lämnas enligt de nya reglerna normalt tillstånd att överföra resterande kapitalmedel.

Valutainlåning och valutaurläning med fast bostad i Sverige får utan särskilt tillstånd genom valutabank överföra *gåva till utlander* med högst 5 000 kr. per år. Tidigare var beloppet 2 000 kr. per betalningstillfälle.

Tidigare medgav riksbanken på ansökan *betalning i utländsk valuta mellan valutainlåningar* i vissa fall, nämligen då valutainlåning importerat vara och vidare sålt denna till valutainlåning eller exporterat vara som köpts från annan valutainlåning. Numera får sådana inlandsbetalningar under vissa förutsättningar ske genom valutabank utan riksbankens särskilda tillstånd.

I reglerna om *terminsaffärer* har den tidsbegränsning för terminssäkring av betalningar för varor, frakter och charterhyror som tidigare var 24 månader nu upphävts. Vidare kan nu valutabank, i fall då valutainlåning enligt gällande regler får sälja en utländsk valuta och köpa annan utländsk valuta på termin, avsluta en terminsaffär direkt mellan de två utländska valutorna.

Större enhetlighet i fråga om *beloppsgränser för avlämnande av valutaanmälan* har införts. Bland annat har i syfte att förbättra den statistik över betalningar till och från Sverige som utarbetas på grundval av lämnade inköps- och försäljningsanmälningar beloppsgränsen på 10 000 kr. för betalningar till och från de nordiska länderna slopats, så att gränsen på 5 000 kr. numera gäller beträffande betalningar till och från samtliga länder. Fortfarande gäller dock att betalning för varuexport från Sverige är undantagen från rapporteringsskyldigheten.

Riksbanken har tidigare lämnat tillstånd till s. k. *förenklad redovisning* av varubetalningar till utlandet. Denna möjlighet finns nu även beträffande tjänstebetalningar. Redovisningen skall ske månadsvis och därvid utformas i enlighet med särskilda anvisningar som utarbetats av riksbanken.

Valutaregleringens administration

Valutaregleringen omhänderhas inom riksbanken av valutaavdelningen.

Viktigare frågor behandlas i valutastyrelsen och den under denna sorterande valutadirektionen. På valutaavdelningen gjordes under året en viss omorganisation innebärande att kontrollgruppens arbetsuppgifter delades upp på två grupper. Avdelningen består numera av sex grupper med i huvudsak följande ansvarsområden. *Allmänna gruppen* fungerar som sekretariat för valutastyrelsen och valutadirektionen, ansvarar för intern och extern information samt för diverse administrativa uppgifter. Licensgruppernas uppgift består i att pröva till riksbanken inkomna ansökningar i valutaärenden. *Licensgrupp 1* handlägger ärenden som rör direkta investeringar. *Licensgrupp 2* ansvarar för ansökningar angående kommersiella samt från årsskiftet 1978/79 även finansiella krediter, kommersiella transaktioner och sjöfartsärenden. *Licensgrupp 3* prövar ärenden om bland annat emigrationsvaluta, värdepapper och förvärv av rekreationsbostad i utlandet. *Kontrollgruppen*, som har att övervaka att valutaregleringen följs, granskar bl. a. valutabankernas handläggning av valutaärenden samt ansvarar för utredningar vid misstanke om valutabrott. *Statistikgruppen*, som tidigare ingick i kontrollgruppen, utarbetar den statistik som baseras på valutabankernas och allmänhetens rapportering av betalningar till och från utlandet samt följer upp och kontrollerar utnyttjandet av lämnade tillstånd.

Under året har ca 37 000 ansökningar om tillstånd och brev med förfrågningar handlagts på avdelningen. Motsvarande siffror för 1976 och 1977 var 35 000 respektive 38 000.

På valutaavdelningen tjänstgjorde liksom året innan ca 110 personer.

I valutastyrelsen har vissa personella förändringar skett. Direktör Harry Eriksson, statssekreterare Bengt Westerberg och direktör Karl Wärnberg har ersatt respektive direktör Gunnar Svalling, statssekreterare Gunnar Söder och direktör Lars Sjunnesson.

Statistiska uppgifter om tillståndsgivningen

Tillståndsgivningens utveckling beträffande vissa transaktionskategorier framgår av tabell I. Tabellen visar utvecklingen under den senaste femårsperioden. Den under senare år mycket kraftiga uppgången i tillståndsgivningen för direkta investeringar i utlandet och medel- och långfristig upplåning i utlandet bröts under 1978. Tillståndsgivningen sjönk avsevärt och låg för investeringar i utlandet ca 30 % eller ca 1 300 mkr under 1977 års nivå. För medel- och långfristig upplåning i utlandet var nedgången ca 15 % eller ca 3 200 mkr. Av upplåningsbeloppet utgjorde dessutom en betydande andel, ca 40 %, lån avsedda att användas för förtidsinlösen av tidigare upptagna lån. Även tillståndsgivningen för emigrantöverföringar låg på en lägre nivå än föregående år. Däremot fortsatte ökningen i tillståndsgivningen för investeringar i Sverige och för förvärv av rekreationsbostad i utlandet.

T. o. m. 1976 redovisades tillståndsgivningen avseende återköp av svenska börsnoterade värdepapper från utlandet. 1977 delegerades handläggningen

Tabell 1. Tillstånd för vissa transaktionskategorier

Mkr

	1974	1975	1976	1977	1978
<i>Tillstånd som vid utnyttjande resulterar i kapitalimport</i>					
Utländska direkta investeringar i Sverige	674	562	583	643	788
Medel- och långfristig upplåning i utlandet ¹	4 379	13 246	11 733	23 563 ²	20 325
varav upplåning för förtidsinlösen av tidigare upptagna lån				(277)	(7 884)
<i>Tillstånd som vid utnyttjande resulterar i kapitalexport</i>					
Svenska direkta investeringar i utlandet	2 430	2 303	3 476	4 315	3 005
varav utan krav på utlandsfinansiering	(991)	(906)	(1 523)	(2 464)	(1 328)
Emigranternas överföringar	274	316	335	320	246
varav inom ramen för 100 000 kr vid utflyttningen	(82)	(65)	(64)	(61)	(76)
Rekreationsbostäder i utlandet	20	17	23	51	75

¹ Här ingår inte bankers refinansiering av till utlandet lämnade lån eller utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag. Lån från moderbolag eller koncernbolag ingår i posten utländska direkta investeringar i Sverige.

Medel och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på ett år eller mer.

² Reviderat belopp.

genom en generell dispens till valutabankerna och övriga fondkommissionärer varvid tillståndsstatisiken upphörde. Rapportering till riksbanken sker dock beträffande genomförda återköp. Denna rapportering från valutabanker och övriga fondkommissionärer visar att återköpen av dylika värdepapper uppgick till 190 mkr 1977 och 170 mkr 1978.

I det följande lämnas en mer detaljerad redovisning för tillståndsgivningen avseende krediter och direkta investeringar. Belopp i utländsk valuta har omräknats till svenska kronor efter den kurs som gällde, då tillstånden gavs.

Uppgifter om faktiskt genomförda transaktioner återfinns i den av riksbanken redovisade betalningsbalansstatistiken. I denna ingår även övriga typer av kapitaltransaktioner, t. ex. desinvesteringar och värdepappershandel, som inte redovisas här.

Upplåning i utlandet

Tillståndsgivningen till *medel- och långfristig upplåning i utlandet* uppgick 1978 till 20 325 mkr mot 23 563 mkr 1977 (tabell 2). Här ingår emellertid under 1978 betydande belopp, 7 884 mkr, avseende upplåning för förtidsinlösen av tidigare upptagna lån. Av dessa svarar staten för 4 290 mkr (hela beloppet avser omstrukturering av det lån på 1 miljard US-dollar, som togs upp 1977) och övriga låntagare för 3 594 mkr. Statens upplåning, som under 1977 uppgick till 9 759 mkr, sjönk 1978 till 6 333 mkr (varav nyupplåning 2 043

Tabell 2. Tillstånd till medel- och långfristig upplåning i utlandet Mkr

Låntagare	1974	1975	1976	1977 ¹⁾	1978:	1:a kv	2:a kv	3:e kv	4:e kv
Staten och riksbanken	—	815	—	9 759	6 333	417	1 626	—	4 290
Kommuner	—	1 231	894	740	553	117	208	102	126
Rederier	1 346	498	401	1 569	1 436	209	488	414	325
Varv	398	2 911	1 951	2 020	3 365	152	2 037	30	1 146
Övriga	2 635	7 791	8 487	9 475	8 638	1 646	2 747	2 497	1 748
Summa	4 379	13 246	11 733	23 563	20 325	2 541	7 106	3 043	7 635
Varav upplåning för förtidsinlösen av tidigare upptagna lån				277	7 884	601	1 067	694	5 522

Medel- och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på ett år eller mer.

Här ingår inte bankers refinansiering av till utlandet lämnade lån eller utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag. Lån från moderbolag eller koncernbolag räknas som direkt investering och redovisas i tabell 10.

¹⁾ Reviderade belopp.

mkr). Statens minskade nyupplåning förklaras av det kraftigt reducerade bytesbalansunderskottet. Övriga sektors upplåning har varit betydligt jämnare.

Av tillstånden avser 31 % svenska statens upplåning, 3 % kommunupplåning, 16 % finansiering av svenska direkta investeringar i utlandet, 15 % företags finansiering av ändamål angelägna från bytesbalanssynpunkt, 24 % fartygsfinansiering, 2 % övrig importfinansiering, 5 % upplåning för finansiering av allmänt produktiv verksamhet i Sverige och direkta investeringar i utlandet under banks ramtillstånd och 4 % övrig finansiering.

En fördelning på olika lånetyper visar att av tillståndsbeloppet 15 % avser obligationslån, 10 % private placements, dvs. lån där skuldbevisen ej judds ut på öppna marknaden utan placeras hos ett fåtal långivare, samt 75 % banklån.

I tillståndsbeloppen ovan ingår såväl valutabankernas upplåning under ramtillstånd som deras upplåning för vidareutlåning till svenska låntagare med tillstånd i varje enskilt fall. Valutabankernas del i tillståndsbeloppen var 3 500 mkr (17 %) 1978 mot 4 900 mkr (21 %) 1977. Kommuninstituten deltog på motsvarande sätt med sammanlagt 274 mkr 1978 mot 182 mkr 1977 för vidareutlåning till kommuner.

Den vid årsskiftet 1978/79 utestående medel- och långfristiga låneskulden beräknas ha uppgått till 56,6 miljarder kronor mot 50,6 miljarder kronor vid föregående årsskifte. Beräkningen bygger på uppgifter avseende faktiskt upptagna lån hänförliga till tillstånd givna under 1978 och tidigare. En sammanställning över förfallande amorteringar på låneskulden har gjorts på grundval av uppgifter från låntagarna (tabell 3). Omräkning till svenska kronor har skett efter de kurser som gällde vid utgången av 1978. Det bör

Tabell 3. Förfallande amorteringar på utestående medel- och långfristiga utlandslån

Miljarder kronor

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	Summa
Staten och riksbanken	0,9	0,4	0,2	0,8	1,0	1,9	1,4	1,4	2,1	2,7	12,8
Kommuner	0,1	0,3	0,3	0,4	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2	0,7	3,2
Övriga	4,0	6,6	5,0	6,6	5,9	3,1	2,6	1,5	1,1	3,3	39,7
Krediter utan fastställd amorteringsplan											0,9
Totalt	5,0	7,3	5,5	7,8	7,4	5,3	4,2	3,1	3,4	6,7	56,6
Procent	40	13	18	5	2	6	16	100			

Medel och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på ett år eller mer.

Uppställningen omfattar inte amorteringar avseende bankers skulder på grund av refinansiering av till utlandet lämnade lån, kortfristiga skulder eller utlandsägda bolags lån från moderbolag eller koncernbolag.

noteras, att förändringar i låneskulden delvis beror på valutakursförändringar. Låneskuldens fördelning på valutor framgår av tabell 4.

Tillstånd till upptagande av kortfristiga kommersiella krediter hos utländska kreditinstitut lämnas oftast i form av beloppslimiter för i regel ett år i sänder och kan utnyttjas flera gånger under giltighetstiden. Uppgifter om utnyttjandet av tillstånden är därför mer upplysande än tillståndsbeloppen. Under 1977 blev resultatet en nettoåterbetalning på 300 mkr efter ett betydande utflöde sista kvartalet. Under första kvartalet 1978 ökade upplåningen åter och resulterade i en nettoupplåning på 400 mkr medan andra kvartalet gav ett

Tabell 4. Utestående medel- och långfristiga utlandslån vid utgången av 1978, valuta-fördelade.

Miljarder kronor

	US \$	DM	Sfr	Hfl	Yen	Övriga valutor	Multi-currency lån ¹	Totalt
Staten och riksbanken	9,1	1,0	1,1	0,7	0,9	–	–	12,8
Kommuner	0,5	1,2	0,6	0,7	–	0,2	–	3,2
Övriga	13,0	5,1	8,3	1,7	–	3,2	9,3	40,6
Totalt	22,6	7,3	10,0	3,1	0,9	3,4	9,3	56,6
Procent	40	13	18	5	2	6	16	100

Medel och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på ett år eller mer.

Uppställningen omfattar inte amorteringar avseende bankers skulder på grund av refinansiering av till utlandet lämnade lån, kortfristiga skulder eller utlandsägda bolags lån från moderbolag eller koncernbolag.

¹ Lån som under löptiden kan byta valuta.

återbetalningsnetto på 200 mkr. Tredje kvartalet resulterade i en nettoupplåning på 150 mkr.

Kommersiella krediter till utlandet

Krediter till svensk exportörs eller importörs utländske motpart eller dennes bank lämnas av svenska valutabanker, Sveriges Investeringsbank AB och AB Svensk Exportkredit. Det gäller härvid främst längre krediter som avser kapitalvaror. Sådana krediter har framförallt använts för finansiering av export till statshandelsländer och u-länder. Tillstånd till sådana krediter lämnades nämnda kreditinstitut under 1978 med 6 400 mkr mot 3 100 mkr 1977. Krediterna avsågs bli refinansierade i utlandet med 58 % respektive 64 %. Här ingår för 1978 även sådan refinansiering av bankerna hos Svensk Exportkredit, som under det statsstödda systemet för exportkreditfinansiering huvudsakligen kommer att motsvaras av utländsk upplåning. Krediter med löptider på fem år eller mer överväger och uppgick till 4 900 mkr 1978 mot 2 400 mkr föregående år.

Direkta investeringar i utlandet

Tillståndsgivningen för svenska direkta investeringar i utlandet sjönk avsevärt till 3 005 mkr 1978 från 4 315 mkr 1977. Tillståndsbeloppet för 1978 låg därmed även under 1976 års nivå. Den kraftiga nedgången jämfört med föregående år kan till stor del förklaras av att vissa typer av investeringar främst i utländska rederier, som uppgick till betydande belopp 1977, ej haft sin motsvarighet under 1978.

Av tabell 5 framgår att USA, Storbritannien, Brasilien och Frankrike är de största mottagarländerna under 1978. Tillsammans svarar de för 50 % av tillståndsbeloppet. Koncentrationen av investeringarna till ett litet antal länder framgår också av att ca 85 % av det totala tillståndsbeloppet faller på de 14 särredovisade länderna i tabellen. För Norge och Storbritannien sjönk tillståndsbeloppet till en mer normal nivå än 1976 och 1977, då tillståndsbeloppen inbegrep stora investeringar i rederier.

Tillståndsbeloppet för u-länderna uppgick till 709 mkr mot 947 mkr föregående år. Huvuddelen av beloppet avsåg i likhet med tidigare år Latinamerika med 512 mkr (föregående år 755 mkr). Asiens och Afrikas andelar av tillståndsbeloppet var 147 mkr (93 mkr) respektive 50 mkr (99 mkr).

Nyetableringarnas belopp uppgick till 18 % 1978 mot 38 % föregående år. Antalet nyetableringar uppgick till 482 jämfört med 486 under 1977 och utgör till övervägande del försäljningsföretag.

Av tillståndsbeloppet avsåg 55 % insatser i form av eget kapital och resten lån och annat obundet kapital.

Utlandsinvesteringarnas fördelning på transaktionsformer framgår av

Tabell 5. Tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet, totalt och i försäljningsföretag med fördelning på länder.

	1974		1975		1976		1977		1978	
	T ¹	F ²	T	F	T	F	T	F	T	F
USA	397	21	269	53	529	68	557	85	576	83
Storbritannien	123	25	247	47	205	50	620	86	317	46
Brasilien	198	15	184	9	458	41	589	2	305	4
Frankrike	87	38	175	54	201	70	206	22	301	107
Nederländerna	381	15	46	8	114	24	233	20	200	11
Belgien/Luxemburg	114	7	129	27	120	7	115	28	170	20
Förbundsrep. Tyskland	301	85	249	67	421	88	327	62	148	87
Danmark	95	43	143	49	155	52	180	57	118	63
Norge	64	27	156	63	577	22	571	58	94	61
Finland	104	41	132	99	191	107	134	52	89	52
Argentina	41	11	4	2	7	—	70	27	76	46
Spanien	41	6	19	1	29	4	68	9	67	25
Schweiz	57	19	54	16	78	23	67	16	66	33
Bermuda	—	—	—	—	—	—	—	—	66	—
Övriga	427	127	496	134	391	81	578	117	412	96
Totalt	2 430	480	2 303	629	3 476	637	4 315	641	3 005	734
Varav:										
Norden	263	111	434	213	923	181	885	167	301	176
Övriga OECD	1 758	316	1 508	375	1 859	375	2 474	395	1 982	454
U-länder ³	404	52	346	40	673	80	947	79	709	104
Övriga länder	5	1	15	1	21	1	9	—	13	—

I tabellen särredovisas de länder för vilka beloppen under 1978 överstigit 60 mkr ordnade efter beloppsstorlek.

I beloppen ingår även sådana direkta investeringar som finansierats genom moderbolags upplåning i utlandet.

¹ Investeringar totalt

² Investeringar i försäljningsföretag, varmed avses företag vilkas enda ändamål är försäljning av huvudsakligen svenska exportvaror i utlandet. Bland övriga företag överväger beloppsmässigt utvinnings-, tillverknings- och sammansättningsföretag (produktionsföretag).

³ Enligt FN:s definition.

tabell 6. Beträffande drygt hälften av utlandsinvesteringarna 1978 krävdes finansiering genom upplåning i utlandet med i regel genomsnittlig löptid på minst fem år. Nedgången för 1978 i procentsatsen för insats av varor och tjänster samt disposition av varufordran enligt tabell 6 beror i huvudsak på minskningen av rederiinvesteringarna.

Tabell 7 visar investeringstillståndens fördelning på investeringsobjekt.

De uppgifter som lämnas här gäller direkta investeringar, dvs. kapitaltillskott från moderbolag till dotterbolag i annat land. Dessa investeringar är givetvis inte identiska med de investeringar som de utländska dotterbolaget gör. Utom genom att moderbolaget finansierar dylika genom en direkt investering kan dotterbolagen finansiera dem genom egen upplåning i utlandet. Sådan upplåning kan ske med borgen eller garanti från moderbo-

Tabell 6. Tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet fördelade på transaktionsformer.

Transaktionsform	Procent				
	1974	1975	1976	1977	1978
Betalning från Sverige	27	17	14	11	17
Upplåning i utlandet	59	61	56	43	56
Insats av varor och tjänster	—	2	15	19	—
Disposition av varufordran	4	5	7	16	8
Disposition av vinstmedel	9	11	8	9	11
Övrigt	1	4	—	2	8
Summa	100	100	100	100	100

Tabell 7. Tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet fördelade på investeringsobjekt.

Investeringsobjekt	Procent				
	1974	1975	1976	1977 ¹	1978
Produktionsföretag ²	54	48	45	50	49
Försäljningsföretag	20	27	18	15	25
Rederier ³	—	3	15	23	7
Övriga företag	26	22	22	12	19
Summa	100	100	100	100	100

¹ Reviderade belopp.

² Härmed avses utvinnings-, tillverknings- och sammansättningsföretag.

³ Svenska varvs och rederiers investeringar i utländska rederier.

Tabell 8. Tillstånd till svenska företag att ställa borgen/garanti som säkerhet för utländska dotterbolags upplåning.

	Mkr				
	1974	1975	1976	1977	1978
Norden	237	345	358	475	411
Övriga OECD	1 250	1 782	2 095	2 409	2 623
U-länder	278	799	760	1 239	752
Övriga	1	25	21	8	8
Summa	1 766	2 951	3 234	4 131	3 794

Tabell 9. Hemtagna utdelningar från svenska direkta investeringar i utlandet fördelade på länder

	Mkr 1977
Nederländerna	130
Förbundsrepubliken Tyskland	121
Danmark	52
Finland	38
Schweiz	30
USA	26
Belgien/Luxemburg	23
Storbritannien	20
Österrike	20
Frankrike	20
Canada	20
Brasilien	16
Norge	16
Italien	14
Övriga	53
Totalt	599
Varav:	
Norden	106
Övriga OECD	446
U-länder ¹	41
Övriga länder	6

I tabellen redovisas utdelningar som hemtagits 1977 och som är hänförliga till det närmast föregående verksamhetsåret.

I tabellen särredovisas de länder från vilka hemtagna utdelningar under 1977 överstigit 10 mkr, ordnade efter beloppsstorlek.

¹ FN:s definition.

lagen. Lämnade tillstånd till sådana borgens- och garantiåtaganden redovisas i tabell 8. Beloppen är betydande och ligger på samma nivå som de redovisade investeringstillstånden. För dotterbolagens upplåning utan säkerhet från moderbolagen krävs ej riksbankens tillstånd och statistik över sådan upplåning kan därför ej redovisas.

I enlighet med den under 1977 införda informationsplikten för svenska investerare med intressen i utländska bolag inforas numera uppgifter om bl. a. hemtagna utdelningar från svenska direkta investeringar i utlandet. Enligt nu mottagna uppgifter uppgår utdelningarna som hemtagits under 1977 och som är hänförliga till det närmast föregående verksamhetsåret till ca 600 mkr. Genom dessa uppgifter har det nu blivit möjligt att bättre beräkna storleken av den avkastning på utlandsinvesteringarna som hemtages och samtidigt få en korrekt periodisering och länderfördelning härav (tabell 9).

Utländska direkta investeringar i Sverige

Tillstånden till utländska direkta investeringar i Sverige ökade till 788 mkr från 643 mkr 1977 (tabell 10). De länder varifrån de största investeringarna kom var USA, Storbritannien och Norge. Utländsägda företags lån från moderbolag eller koncernföretag ingår i siffrorna med 442 mkr 1978 mot 467 mkr 1977. Av totalbeloppet uppgick andelen nyetableringar till 23 % mot 26 % 1977. Antalet nyetableringar uppgick till 184 mot 217 föregående år. Tillståndsbeloppet för svenska kreditinstituts lån till utländsägda bolag i Sverige mot borgen av utländska moderbolag och banker uppgick till 944 mkr 1978 (ingår ej i tillståndsbeloppen för investeringar i Sverige).

Tabell 10. Tillstånd till utländska direkta investeringar i Sverige, totalt och i försäljningsföretag med fördelning på länder

	1974		1975		1976		1977		1978	
	T ¹	F ²	T	F	T	F	T	F	T	F
USA	327	157	107	46	121	43	94	26	204	34
Storbritannien	97	4	112	16	174	45	38	9	134	119
Norge	17	9	79	18	16	7	36	8	132	26
Förbundsrep. Tyskland	22	6	78	9	30	14	129	24	56	34
Schweiz	49	19	33	19	55	36	49	35	56	31
Danmark	50	23	62	13	34	14	86	26	55	33
Finland	7	6	14	12	9	2	14	5	48	13
Sovjetunionen	—	—	—	—	2	2	1	—	20	20
Belgien/Luxemburg	2	1	8	3	10	2	66	56	19	13
Japan	8	8	6	5	—	—	—	—	19	19
Italien	7	6	4	2	4	4	47	47	15	15
Frankrike	43	3	32	4	63	52	58	31	10	1
Övriga	45	5	27	8	65	8	25	14	20	15
Totalt	674	247	562	155	583	229	643	281	788	373
Varav:										
Norden	74	38	155	43	59	23	136	39	235	72
Övriga OECD	590	206	406	112	514	198	497	235	521	270
Övriga länder	10	3	1	—	10	8	10	7	32	31

I tabellen särredovisas de länder för vilka beloppen under 1978 överstigit 10 mkr, ordnade efter beloppsstorlek.

¹ Investeringar totalt

² Investeringar i försäljningsföretag, varmed avses företag vilkas enda ändamål är försäljning av huvudsakligen utländska varor i Sverige. Bland övriga företag överväger beloppsmässigt tillverknings- och sammansättningsföretag (produktionsföretag).

Valutastyrelsens sammansättning vid utgången av 1978 framgår av bilaga.

På valutastyrelsens vägnar:

Hans Lundström

Lennart Olofsson

Stockholm den 17 januari 1979.

*Ledamöter och suppleanter**Ledamöter*

Hans Lundström, ordförande
 Vice riksbankschef
 Allan Hernelius, vice ordförande
 Riksdagsman
 Ingemar Eliasson*
 Statssekreterare
 Arbetsmarknadsdepartementet
 Harry Eriksson
 Direktör
 AB Electrolux
 Thorsten Holm*
 Kanslichef
 Tjänstemännens Central-
 organisation
 Claes-Göran Källner
 Direktör
 Svenska Bankföreningen
 Rune Molin*
 Sekreterare
 Landsorganisationen i Sverige
 Lennart Olofsson
 Riksbanksdirektör
 Bengt Westerberg*
 Statssekreterare
 Industridepartementet
 Lars Wohlin
 Statssekreterare
 Finansdepartementet
 Karl Wärnberg
 Direktör
 Sveriges Exportråd

Personliga suppleanter

Åke Gustafsson
 Riksbanksdirektör
 Erik Wärnberg
 Riksdagsman
 Arne Carlsson*
 Departementsråd
 Arbetsmarknadsdepartementet
 Thomas Hagdahl
 Direktör
 Sveriges Industriförbund
 Sören Lindebro*
 1:e sekreterare
 Svenska Industritjänstemanna-
 förbundet
 Bengt-Göran Löwenthal
 Direktör
 Svenska Bankföreningen
 Lars Ljung*
 Sekreterare
 Landsorganisationen i Sverige
 Christer Uggla
 Bankokommissarie
 Gunnar Ribrant*
 Kansliråd
 Industridepartementet
 Kurt Malmgren
 Rättschef
 Finansdepartementet
 Hans Möller
 Direktör
 Möllers Kafferosteri AB

*Endast i ärenden rörande direkta investeringar utomlands.